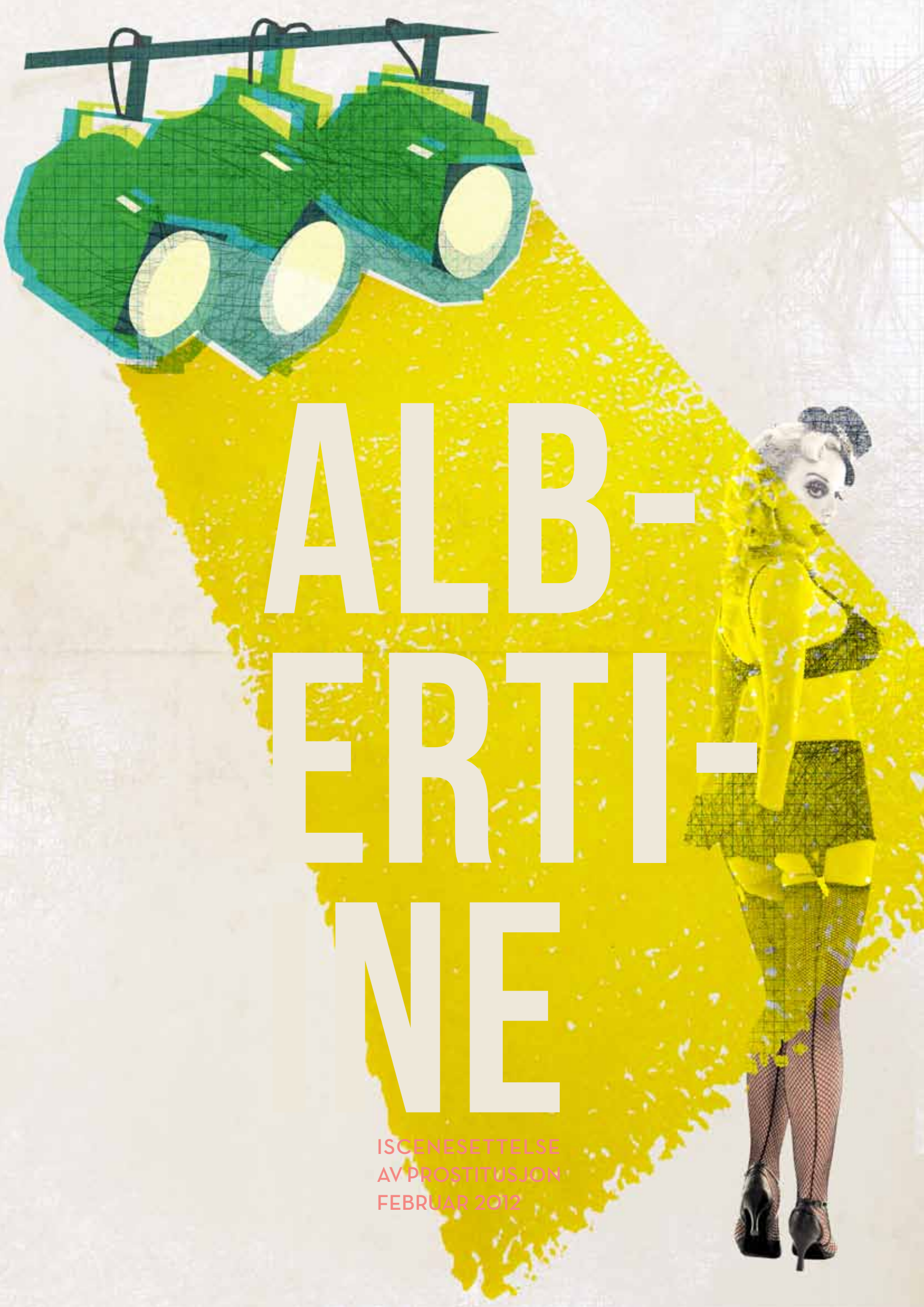

ALB- ERTI- NE

ISCENESETTELSE
AV PROSTITUSJON
FEBRUAR 2012

PION

Torgata 10
Postboks 6851
St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Tlf: 900 63 558
pion@pion-norge.no
www.pion-norge.no

Bankkonto nr:
7035 05 37323
Org. nr. 971 274 638

Ansvarlig utgiver:
Prostituertes
interesseorganisasjon
i Norge, PION

Redaktør:
Astrid Renland

Medarbeider:
Andrés Lekanger

Formgiver:
Fortress Design

Cover:
Kristina Aalandslid

Illustrasjoner:
Kristina Aalandslid,
Caroline Weseth,
Shutterstock

Trykk:
O. Fredr. Arnesen
Bok- og Akcidenstrykkeri A/S
www.ofrarnesen.no

Albertine takker:
Helsedirektoratet for
støtte til utgivelse av
dette nummeret.

Albertine
– deltar på en alternativ måte
i debatten om prostitusjon og
kjønnsmarked, ved at aktørene
først og fremst kommer til orde.

Vi bidrar ved å beskrive en
virkelighet alle som har syns-
punkter på kjønnsmarkedet bør
kjenne til, med artikler, innlegg,
debatter og intervjuer.

Hvem var albertine?
Albertine er hovedpersonen i
Christian Kroghs roman fra 1886.
Hun var en ung Kristiania-jente
som ble prostituert etter å ha
blitt forført av en politimann.

Boka var et angrep på den
offentlige prostitusjon, og
ble med sine åpenhjertige
skildringer stemplet som
usedelig og øyeblikkelig
beslaglagt. Boka vakte voldsomt
oppstyr, og i striden som fulgte,
ble Krogh idømt bot – og beslag
leggelsen ble opprettholdt.

I høyesterett holdt forfatteren
selv forsvarstalen, og den var
et forsvar for retten til yrings-
frihet – noe som resulterte i ny
rettssak.

INN- HOLD

ONE SIZE FITS ALL • **side 4-8**

Å MÅTTE SLOSS FOR HJELPEN • **side 9-14**

LOV OG RETT: ANNONSERING • **side 15**

POSTKOLONIALA TANKAR OM DEN NORSKA

PROSTITUTIONSDEBATTEN • **side 16-21**

NIGHTFALL • **side 22-25**

POLITISK SCENEKUNST · HORER, HOREKUNDER

OG VI ANDRE • **side 26-28**

MALEREN FRA SHANGHAI • **side 29- 31**

SEX-ARBEIDERE I OUT OF SPACE • **side 32 - 35**

HOR PÅ JORD • **side 36-37**

IKKE ALLE ER OFRE! • **side 38 - 40**

ANNONSE: KAST,

KJØP AV SEKSUELLE TJENESTER • **side 41**

BUY BUY LOVE • **side 42-43**

ANNONSER • **side 44 - 47**

8. mars 2012 er det 20 år siden PION-aktivistene skapte strid i de kvinne-politiske rekkene da de krevde å få stille med parolen «Horer er også madonnaer» under markeringen av den internasjonale kvinnedagen. Parolen angrep det gamle svart-hvittbildet av kvinner som enten horer eller madonnaer, 1900-tallets viktige markør for både korrekt kvinnelighet og kvinner som bærer av samfunnets seksualmoral. Men parolen var også en invitt til felles kamp mot undertrykking og diskriminering. Alle tok kraftig avstand. Kvinnefronten og SV-kvinnene hevdet at selv om horer også var mennesker, kunne deres tilstedeværelse besudle alle kvinner og gi feilaktig inntrykk om at 8. mars-initiativet var for prostitu-sjon. Dessuten kunne PION-aktivistene, ble det hevdet, få delta i det feministiske fellesskapet om de ga opp kampen og aksepterte offerrollen. Enkelte, som Ap-kvinnene, snudde etter en tids motstand og stilte solidarisk opp under parolen.

Begynnelsen av 1990-tallet var mulig-hetens tid: Sexarbeidere verden over organiserte seg. De samarbeidet under hiv-parolen med helsearbeidere. To internasjonale sexarbeiderkonferanser ble gjennomført. Og «horen» som objekt for og trussel mot fordums kvinnelig ærbarhetsideal var lagt til side og erstat-tet med samfunnskritiske maktanalyser. Men tiden i paradiset er som kjent ofte kort: Lite ante de norske sexarbeidere at rettighetsbaserte fremtidsvisjoner mindre enn et par tiår senere skulle kuliminere i at storsamfunnet, med straffeloven som maktmiddel, fratok dem styring over eget liv og for alvor parkere dem i rollen som rettsløst objekt. Til stor jubel fra radikalfeministene som både før og etter lovforbudet har tatt til orde for at norske myndigheter bør se til Sveriges nulltoleransepolitikk og legge ned sosiale- og skadereduksjonstiltak som ikke avkrever at man tar avstand fra prostitusjon.

Som brikker i fiktivt trusselbilde der kvinner fortsatt lider under patriarkatets åk har sexarbeiderne ifølge sine radikale medsøstre ingen rett til beskyttelse mot et i aller høyeste grad reelt trusselbilde: Tap av kontroll over egen arbeidssituasjon og seksuell helse. I stedet opprettes det exitprogrammer som det nylige etablerte behandlingsprosjektet Svanegrupper, som er et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Stavanger, Helse Stavanger, byprestene i Sandnes og samarbeidsprosjektet HUSK. Med prester, psykologer og gruppeterapi skal kvinner hjelpes ut av skammen, og gjennom samtaler om barndomsminner, seksualitet, kroppssopp-fatning og sunne relasjoner både få hjelp til å skjønne hvem de er og til å bli et helt menneske igjen.

Behandlingstilbudets diagnostiske og individualiserende tilnærming til sexarbeid er slående, og behandlings-manualen ligger farlig nær opp til definisjon av sexarbeid som en personlig egenskap og ikke handling. Sett i lys av at ideen er hentet fra radikalfeminis-tiske tiltak i Danmark, Sverige og Island, framstår tilbudet i Svanegrupper mer som madonnaenes vendetta mot horene enn et fagligfundert behandlingstilbud. Derfor er det grunn til å problematisere hvordan statlige institusjoner som univer-sitet, høyskoler og helseforetak bidrar til å gi legitimitet til denne typen behand-lingstilbud. Vi snakker tross alt om en virksomhet der sexarbeiderne selv har eller krever legalisering i form av yrkes-status, samarbeider med fagforeninger og deltar med representanter i interna-sjonale organer og forumer, og ikke en gjeng sosialt avvikende og dysfunksjo-nelle personer.

ALBERTINE

Av Astrid Gerdtts

Siden 1. januar 2009 har kjøp av seksuelle tjenester vært forbudt i Norge. Med forbudet fulgte lovnader om et fortsatt helse- og sosialpolitisk fokus rettet mot prostitusjon. Sentrale myndigheter vektla at kvinner skulle hjelpes ut av prostitusjon, og det ble avsatt midler til tiltak som skulle motvirke utilsiktede negative konsekvenser av loven. Våren 2010, ett år etter innføringen av loven, kunne en se endringer i prostitusjonstiltakenes tilnærming til feltet.

Dette kom frem gjennom masterprosjektet «Prostitusjon, kriminalisering og endring. Hvordan forbud mot kjøp av seksuelle tjenester påvirker sosiale hjelpetiltak i Norge». Studien var konsentrert om endringer i forutsetningene for prostitusjonstiltakene og hvilke mulige konsekvenser dette kunne få for innholdet i hjelpetiltakene. Datamaterialet består primært av ti kvalitative intervjuer, seks med informanter fra ledelsen i prostitusjonstiltak i Oslo, Bergen, Stavanger og Kristiansand, og fire med representanter fra de respektive kommuneadministrasjonene. I tillegg er rapporter og dokumenter fra prostitusjonstiltakene, kommune og stat brukt som informasjonskilder.

LOVEN OG FELTET

Spørsmålet om hvordan den norske velferdsstaten skal tilnærme seg prostitusjon har stått høyt på den politiske dagsorden i løpet av 2000-tallet. Da det i desember 2008 ble vedtatt å kriminalisere kjøp av seksuelle tjenester, var dette til tross for skepsis knyttet til hvorvidt det ville komplisere hverdagen for sexselgere og i tillegg gjøre det vanskeligere å nå kvinner og menn i prostitusjon med helse- og sosialtjenester. Sammen med en sterkere rettslig regulering av prostitusjonsfeltet har en etter innføringen av sexkjøpsloven sett endringer i de sosiale tiltakene for kvinner i prostitusjon.

Lovforarbeidene stadfestet behovet for fortsatt å yte helse- og sosialtjenester til personer som selger

sex parallelt med kriminalisering av kjøpersiden. I seg selv har således ikke innføringen av sexkjøpsloven medført endringer i prostitusjonstiltakene. Tiltakene synes imidlertid å ha gjennomgått tilpasninger etter innføringen av loven som følge av endrede forutsetninger. Dels handler dette om overordnede prioriteringer for tiltakenes innretning, i form av sterkere føringer om å bistå kvinner og menn ut av prostitusjon gjennom ulike former for exit-tjenester. Dels handler endrede forutsetninger om utvikling i prostitusjonsmarkedet i etterkant av innføringen av loven.

Særlig tydelig er det at prostitusjonen er blitt mer mobil. Mange kvinner som selger sex har en omreisende virksomhet, og mange har nå flere og kortere stopp på reiseruten enn de hadde tidligere. I tillegg er det sett økt organisering knyttet til reising, annonsering og avtaler. Slik har mange kvinner fått en uroligere hverdag, og det er i større grad også etablert et marked for tredjeparter som tjener penger på å organisere andres prostitusjon. Prostitusjonstiltakene har videre rapportert at mange sexselgere har fått en mer ustabil og presset situasjon knyttet til vanskelige boforhold, sviktende inntektsgrunnlag og forstyrret maktbalanse mellom selger og kjøper av seksuelle tjenester.

EXIT

Prostitusjonstiltakene har respondert ulikt på den rapporterte utviklingen. Noen har vært proaktive for å forstå hvordan sexkjøpsforbudet påvirker markedet og behovene i målgruppen. Andre tiltak har vært avventende, og har vurdert det som mulig at sexkjøpsloven ikke vil bli særlig betydningsfull for tjenesteytingen i tiltaket. Flere har fått føringer om omprioritering, og flere har fått økonomiske

Dels handler dette om overordnede prioriteringer for tiltakenes innretning, i form av sterkere føringer om å bistå kvinner og menn ut av prostitusjon gjennom ulike former for exit-tjenester.

nedtrekk eller varsler kutt. Enkelte tiltak var i utgangspunktet mer innrettet mot exit-tjenester enn andre, og disse har tilsvarende i mindre grad erfart et press om endring.

Etter innføringen av sexkjøpsforbudet har det vært en samlet dreining mot exiting i de sosiale tiltakene. Prostitusjon bekjempes nå med både straffettslige og sosialpolitiske virkemidler, og intensjonen om å begrense negative konsekvenser av lovgivningen synes

nedprioritert. Generelt synes økonomiske prioriteringer fra både stat og kommune å trekke i retning av at det sosiale arbeidet på feltet skal bidra til å begrense omfanget av prostitusjonsmarkedet. Også bevilgningene som skulle bidra til å motvirke eventuelle utilsiktede effekter av kriminaliseringen har vært styrt mot ulike varianter av exit-tiltak. I tillegg er det verdt å merke seg at exiting-arbeidet i stor grad finansieres fra prosjektmidlene som Justisdepartementet fordeler. Dette innebærer en forflytting av ansvaret for bevilgninger og dermed også prosjekter, fra helse- til justisområdet, sammen med at det helse- og sosialfaglige fokuset forflyttes fra skadereduksjon til rehabilitering.

Det fremgikk av intervjuene at skadereduserende innsats i prostitusjonstiltakene måtte vike ressurser for mer eksplisitt rehabiliterende tjenester.

Selv om skadereduksjon også før innføringen av sexkjøpsloven innholdt et endringsperspektiv, har det ikke vært en forutsetning for å motta hjelp at målet skal være å komme ut av prostitusjon. Senere synes den skadereduserende innsatsen i større grad å være et ledd i at hjelpetiltakene skal komme i posisjon til sexselgere for å motivere for og forberede dem på en exit-prosess. Skadereduserende tjenester fremstår da som et virkemiddel fremfor et mål i seg selv.

Dette fokuset på exiting medfører utfordringer for prostitusjonstiltakene. Alternativene for kvinner som ønsker å komme ut av prostitusjon er begrenset. Mange har ikke tilstrekkelig opplæring og arbeidserfaring til at de vil få innpass på det ordinære arbeidsmarkedet. Enkelte vil være i behov av behandling for rusmiddelavhengighet eller andre langvarige helseutfordringer. I tillegg er en stor gruppe

utenlandske kvinner som selger sex i Norge uten rettigheter i landet, hvilket betyr at rehabilitering til en hverdag uten prostitusjonsinntekt sjelden fremstår som en mulighet.

INDIVIDUALISERING

Økt oppmerksomhet synes ikke å ha medført at prostitusjon i større grad involveres som tema i sosialpolitisk innsats mot sosial ulikhet. Sexkjøpsloven har ikke vært fulgt av nye eller bedre tilpassede hjelpetiltak i det ordinære hjelpeapparatet. Akutelt kunne eksempelvis vært lettere tilgjengelig rusbehandling eller flere tilrettelagte arbeidsplasser med lav terskel. Dette vanskeliggjør rehabilitering, og det vil dermed finnes kvinner, også blant dem som kunne tenke seg en alternativ inntektskilde, som vil forbli i prostitusjon. Forenklet kan en si at prostitusjonstiltakene arbeider mer målrettet med å bistå enkeltpersoner ut av prostitusjon, men at det øvrige

hjelpeapparatet ikke er bedre rustet eller mer tilgjengelig enn tidligere.

Både internasjonal og nasjonal forskning viser at hjelpebehovet blant personer som tilbyr seksuelle tjenester er sterkt varierende. Dette betyr at «tiltaks pakken» fra hjelpeapparatet må ha ulike tilbud og tilpasses individuelt – spesifikke exit-tjenester vil ikke passe for alle på et hvilket som helst tidspunkt. Kvinner i prostitusjon har ulike ressurser og opplever i varierende grad å ha styring over sin egen situasjon. For de fleste er det en vanskelig prosess å komme ut av prostitusjon, og mange trenger ulike former for hjelpetjenester i løpet av prosessen.

Ulike exit-tjenester er hovedsakelig individuelt innrettet. Hjelpeapparatet legger til rette for rehabilitering, og ansvaret ligger på den enkelte kvinne. Ved tilrettelagte tiltakspaker øker både ansvaret for egen fremtid og risikoen for å mislykkes. Den enkeltes prostitusjonsvirksomhet forstås i større grad som et individuelt anliggende enn som et symptom på utilfredsstillende levekår i samfunnet.

Prostitusjon forstås imidlertid ikke som «privat» i den forstand at et valg om fortsatt sexsalg vil være akseptabelt. Snarere forventes et ønske om å bryte med prostitusjonen, og motivasjon til å håndtere risikoen for å mislykkes. For å unngå ytterligere marginalisering, kan dette medføre at enkelte lar seg presse inn i individuelle exiting-prosjekter.

OUTSIDERNE

Hva som tilbys den enkelte som ikke kan eller ikke ønsker å starte en prosess for å komme ut av prostitusjon, er en utfordring i kjølvannet av et sterkt exiting-fokus. For dem exit-tjenestene ikke treffer, begrenses bistanden til skadereduserende ytelser. En må da velge å fortsette med og å verdsette denne innsatsen, ellers vil det innebære en indirekte nedprioritering av velferdstilbud til enkelte grupper. Et nærliggende eksempel er utenlandske kvinner uten rettigheter i Norge. For de fleste utenlandske kvinnene er exit-tjenestene knyttet til status

som mulig offer for menneskehandel, og bistand vil ofte komme med vilkår om å bryte med prostitusjonsvirksomheten. I dag anses ikke disse kvinnene som selvstendige personer som har tatt et aktivt valg om migrasjon for arbeid. De anerkjennes imidlertid heller ikke som sårbare og med behov for hjelpetjenester, med mindre de definerer seg

Prostitusjon forstås imidlertid ikke som «privat» i den forstand at et valg om fortsatt sexsalg vil være akseptabelt. Snarere forventes et ønske om å bryte med prostitusjonen, og motivasjon til å håndtere risikoen for å mislykkes.

som utsatt for menneskehandel. Dette innebærer at hjelpetiltak er tilgjengelig kun for dem som kan identifisere seg med en offerrolle og som ser det som et alternativ å miste inntektskilden.

MED EN FORTSATT
 UTVIKLING I SAMME RETNING
 KAN "ONE-SIZE-FITS-ALL"
 -MODELLEN KOMME TIL Å
 BLI DET ENKLE SVARET PÅ EN
 KOMPLEKS PROBLEMSTILLING.

En tilpasning i prostitusjonstiltakene som innebærer samlet fokus på exit-tjenester og mindre rom for skadere-duserende innsats, kan komme til å bety at kvinnene møtes med det som har blitt kalt en «one-size-fits-all»-modell. Det vil si en hjelpetjeneste som i mindre grad tar hensyn til individuelle ønsker, utfordringer og ressurser. Et ensidig fokus på å starte en prosess for å komme ut av prostitusjon kan da handle vel så mye om å tilpasse seg samfunnets forventninger og krav som å være motivert for å endre egen livssituasjon.

Mens en på ene siden kan stille spørsmål ved at enkelte grupper ekskluderes fra hjelpetiltakene, kan en på andre siden spekulere i om det også vil bety at noen ikke lenger ønsker å motta tjenester fra prostitusjonstiltakene. Det er ikke utenkelig at enkelte vil anse tjenestetilbudet som mindre aktuelt fordi de selv

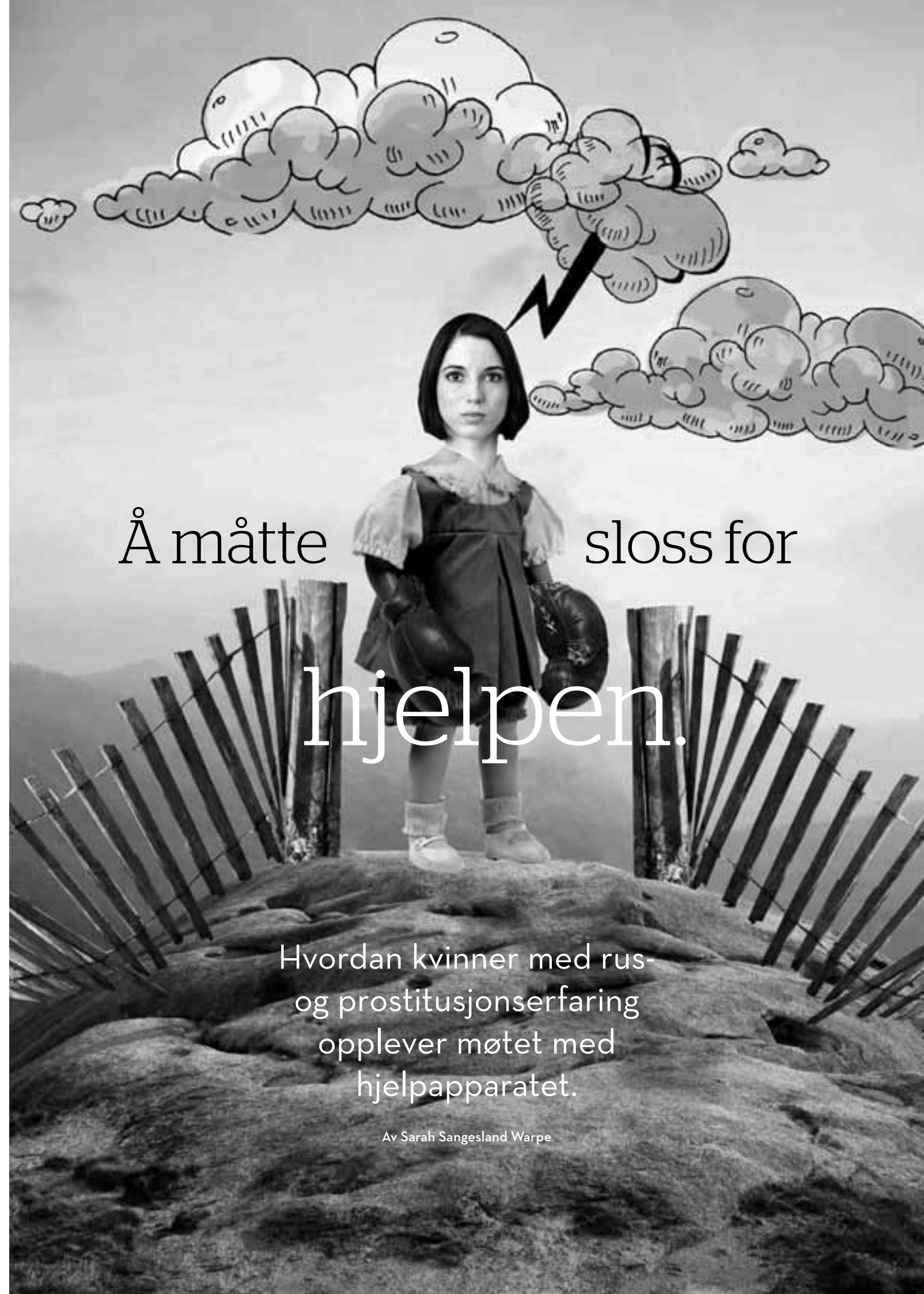
ikke har en present målsetting om å komme ut av prostitusjon. Samlet sett kan konsekvensen av dette bli begrenset oversikt over og mindre kontakt med prostitusjonsmiljøene, i tillegg til mindre skadereduksjon eksempelvis knyttet til smittevern. Prostitusjonstiltakene vil dermed også i mindre grad være i posisjon til å fange opp eventuelle negative effekter av loven og/eller andre forhold.

NULLTOLERANSE

Sexkjøpsloven vil med stor sannsynlighet påvirke oppfatninger av og holdninger til prostitusjon over tid. I dette ligger også at loven vil påvirke hvordan enkeltpersoner som selger seksuelle tjenester forstås og møtes. Gjennom å påvirke normer i samfunnet generelt, kan loven dermed komme til å påvirke innholdet i prostitusjonstiltakene. Ved at sexkjøpsloven påvirker omgivelsene i et

langsiktig perspektiv, vil hva som oppfattes som «rett hjelp» kunne endre seg. Endringer i hjelpetiltakene vil da gjerne være gradvise, og det blir vanskeligere å identifisere dem som en følge av sexkjøpsforbudet. I sin ytterste konsekvens kan det tenkes at sexkjøpsloven påvirker holdningene i samfunnet dit hen at et forbud mot salg av seksuelle tjenester vil være akseptabelt i en fremtidig modell. Spørsmålet vil da være hvilken plass hjelpetiltakene får som et supplement til rettslig regulering.

På bakgrunn av dagens kunnskap om utviklingen i hjelpetiltakene på prostitusjonsfeltet, kan det konkluderes med at Norge har tatt et stort skritt i retning av nulltoleranse mot prostitusjon. Med en fortsatt utvikling i samme retning kan «one-size-fits-all»-modellen komme til å bli det enkle svaret på en kompleks problemstilling.

Å måtte sloss for
 hjelpen.

Hvordan kvinner med rus-
 og prostitusjonserfaring
 opplever møtet med
 hjelpapparatet.

Av Sarah Sangesland Warpe

Å møtes på midten er tittelen på min masteroppgave i kriminologi, en oppgave som sentrerer sin analyse rundt spørsmålet om hvordan kvinner med rus- og prostitusjonserfaring opplever møtet med hjelpeapparatet. Det er en kvalitativ studie som er basert på intervjuer med kvinner med rus- og prostitusjonserfaring, samt intervjuer med ansatte ved prostitusjonstiltakene. Oppgaven tar både opp hjelpeapparatets rolle i kvinnes liv generelt, og mer spesifikt kvinnes erfaringer med Nav, LAR og prostitusjonstiltakene Pro Sentret, Natthjemmet og Nadheim. Oppgaven ender i en analyse hvor kvinnes uttalelser drøftes opp mot teorier rundt makt, sosial posisjon og kapitalbegrepet hentet fra den franske sosiologen Pierre Bourdieu.

ERFARINGENE MED HJELPEAPPARATET

Bakgrunnen for oppgaven var inntrykket at norske kvinner på prostitusjonsfeltet har glidd ut av forskningens fokus, og oppgaven er et forsøk på å rette et nytt fokus på denne gruppen, og da i sammenheng med hvordan kontakten med hjelpeapparatet erfares.

Hjelpeapparatet finnes ikke. Da må man ha veldig sterke krefter i bakhånd som kan drive på å presse dem!

Line, en av mine informanter svarte dette på spørsmålet om hvordan hun opplever kontakten med hjelpeapparatet. Dette er interessant tatt i betraktning at både hun og de andre informantene mine kan sies å være storforbrukere av hjelpeapparatet, på samme tid som de også opplever at hjelpeapparatet ikke finnes. Velferdsstaten har et iboende trekk av trygghet i seg i det at dersom man trenger hjelp, skal man få hjelp, både med tanke på økonomiske, helsemessige og sosiale problemer. Velferdsstaten som sikkerhetsnett fungerer for de fleste av oss, men for kvinnene jeg har vært i kontakt med, er ikke dette alltid tilfellet.

NØDVENDIGE SPØRSMÅL

Hvorfor blir så mange kvinner med rus- og prostitusjonserfaring klienter som blir hengende igjen i hjelpeapparatet? Hvordan erfarer denne gruppen møtet med Nav, LAR og prostitus-

jonstiltakene, og hvilken rolle spiller disse aktørene i deres liv? Tatt dagens situasjon på prostitusjonsfeltet i betraktning, er det nødvendig å stille spørsmålet om hvordan kvinner med rus- og prostitusjonserfaring erfarer møtet med hjelpeapparatet.

Hvorfor bør vi rette blikket mot denne gruppen kvinner? Det er nødvendig å stille spørsmålet om hva det er som gjør at nettopp kvinner med rus- og prostitusjonserfaring er en gruppe som bør løftes frem, og

hva som kan ses som spesifikke utfordringer de støter på i møte med hjelpeapparatet. Kvinner med rus- og prostitusjonserfaring er i hovedsak etnisk norske kvinner. Disse kvinnene utgjør ifølge den nasjonale retningslinjen for legemiddelassistert rehabilitering ved opioidavhengighet kun en tredjedel av rusmiljøet totalt sett, og kan også sies å utgjøre en av de mindre gruppene på prostitusjonsfeltet.

Et gjennomgående tema informantene i min masteroppgave fortalte om, var en sterk følelse av å være *på utsiden.*

En naturlig konsekvens av å være i et mindretall på gata, er at disse kvinnene også blir en minoritet innenfor f.eks. LAR og andre behandlingstilbud. I denne situasjonen er hjelpetiltakenes rolle viktigere enn noen gang tidligere.

KONSEKVENSENE AV SEXKJØPSLOVEN

Det er flere årsaker til at hjelpeapparatets rolle i kvinnes liv og selve interaksjonen mellom klient og sosialarbeider må settes i fokus, og en av dem er kriminaliseringen av kjøp av sex. Loven og håndhevelsen av den brakte med seg endringer som påvirket kvinnes livssituasjon, og som dessuten fikk innvirkning på hjelpetiltakenes innhold og praksis. I forlengelsen av dette er kvinner med rus- og prostitusjonserfaring en gruppe som de siste årene på flere områder har blitt oversett og muligens også nedprioritert grunnet nye fokusområder, som for eksempel arbeid med kvinner utsatt for menneskehandel. Masteroppgaven min peker i retning av at dette er noe de norske kvinnene opplever, og da spesielt med tanke på endringer som har skjedd innenfor prostitusjonstiltakenes tilbudte tjenester.

MØTET MED HJELPEAPPARATET

De norske rusavhengige,prostituerte kvinnene lever et sammensatt liv og bærer på bagasje som inneholder en mengde følelser både knyttet til barn og familie, erfaringer med å leve et dobbeltliv, forhold til rusmidler, avhengighet, sykdom og så videre. Med andre ord finnes det i krysningspunktet mellom rus og prostitusjon flere elementer som i sum altfor sjelden

Utfordringen for den gruppen kvinner som trekkes frem her, er at de oftest mangler et slikt rekkverk, og når de faller, så faller de hardt. Kvinnenes erfaringer med Nav og LAR peker i retning av at de opplever møtet **som en kamp.**

vektlegges i de bredere delene av hjelpeapparatet. Kvinnene er storforbrukere av hjelpeapparatets ulike grener, og tatt deres erfaringer fra møtet i betraktning, er det nødvendig å stille spørsmålet om hvorfor de opplever at de ikke får den hjelpen de føler de har behov for.

I masteroppgaven ser jeg som sagt på denne problematikken gjennom å stille spørsmålet om hvordan kvinnene erfarer møtet med hjelpeapparatet. Hjelpeapparatet utgjør i denne sammenhengen Nav og LAR sammen med prostitusjonstiltakene Pro Senteret, Natthjemmet og Nadheim. Med fordel har disse ulike instansene blitt delt inn i to grupper med Nav og LAR på den ene siden og prostitusjonstiltakene på den andre, mye på bakgrunn av at de har ulike målsetninger og benytter ulike midler i arbeidet. Hvilken rolle spiller så hjelpeapparatet sett i sammenheng med de ulike instansene?

REKKVERKET RUNDT OSS

Hjelpeapparatet og andre aktører som utgjør ens sosiale nettverk kan sammenliknes med å være et rekkverk, en sammenlikning som blir mye brukt i oppgaven. Vi har alle et rekkverk rundt oss i større eller mindre grad som vi kan støtte oss til når livet blir vanskelig. Utfordringen for den gruppen kvinner som trekkes frem her, er at de oftest mangler et slikt rekkverk, og når de faller, så faller de hardt. Kvinnenes erfaringer med Nav og LAR peker i retning av at de opplever møtet som en kamp. Prosessen frem mot å få hjelp beskrives som lang, utfordrende og ydmykende. En måte å forklare dette på, er å se på selve klientgjøringsprosessen som skjer når man søker hjelp hos Nav. Denne prosessen innebærer at ens liv og erfaringer kategoriseres, og ulike elementer herfra trekkes frem og tillegges større eller mindre grad av verdi.

SYSTEMSPRÅK OG KATEGORISERING

Å bli en klient innenfor Nav innebærer at behov og problemer oversettes til et systemspråk hvor

klienters situasjon blir sett i lys av bestemte forståelses- og fortolkningssammener. Mennesket er av natur et kategoriserende vesen, og slike kategoriseringsprosesser er helt nødvendige for at vi skal kunne skape mening i hva som skjer rundt oss. Problemet med dette er når kategoriseringen skjer på bakgrunn av manglende kunnskap og innsikt, noe som senere i prosessen kan skape grobunn for stigmatisering og fordommer. I møtet med Nav forteller kvinnene nettopp om en stor grad av stigmatisering, og konsekvensene av disse er for kvinnene store. Da kvinnene trakk frem dette temaet, knyttet de det opp mot rusavhengigheten. Det er intet nytt at rusavhengige møtes med fordommer når de søker hjelp.

Når de ikke gidder å ta meg mer på alvor enn dette her, så gidder jeg ikke...

Det at kvinnene ikke føler seg tilstrekkelig tatt på alvor i møtet med Nav, slik som dette sitatet beskriver, gjør at mange av dem som gir opp. Det er her prostitusjonstiltakene spiller en sentral rolle gjennom å hjelpe dem gjennom systemene. Dette er et stort problem og da spesielt med tanke på de delene av hjelpeapparatet som rettes inn mot bredere grupper av befolkningen, og som følgelig ikke innehar direkte kunnskap knyttet til kvinnenes problematikk. Kvinnene føler ikke at de tas på alvor i det at de opplever at deres behov ikke i stor nok grad blir anerkjent av sosialarbeiderne, og de tilskriver dette sosialarbeidernes manglende kunnskap. Kvinnenes prostitusjonserfaring blir med andre ord usynliggjort i møtet med Nav. Ingen av informantene mine sier at de forteller sin saksbehandler i Nav om dette, i frykt for å bli behandlet annerledes. En av mine informanter uttalte at hun hadde blitt dårlig nok behandlet bare som narkoman, om hun ikke skulle fortalt at hun var prostituert i tillegg.

NAV-BYRÅKRATIET

Kan disse problemene tilskrives systemet eller de ansatte? På den ene siden trekker mine informanter frem problemer knyttet Nav som system, og da reglene, kravene, kontrollen og byråkratiet som utfordrende elementer.

Navs byråkratiske oppbygning fører med seg en rekke utfordringer i møtet med klientene, og idealet om å møte klientene der de er og når de trenger det, vanskeliggjøres blant annet gjennom dette. På den andre siden fortalte kvinnene som nevnt ovenfor om stigmatisering og fordommer. I tillegg trekker de også frem det store antallet sosialarbeidere de møter, og hvordan stabiliteten i hjelpen påvirkes av dette.

På sosialkontoret, eller Nav som det nå er... vet jeg ikke hvor mange forskjellige saksbehandlere jeg har hatt. Det er noe å ha en saksbehandler som kjenner saken min, slik at jeg slipper å fortelle livshistorien min om og om og om igjen.²

En erfaring som går igjen i kvinnenes historier, er det store antallet sosialarbeidere de møter. Dette påvirker opplevelsen av stabiliteten i møtet, men det kan også sies å påvirke innholdet. Relasjonen mellom klient og saksbehandler bør bygges på en bred kunnskap om kvinnen og hennes livssituasjon.

PROSTITUSJONSTILTAKENES ROLLE

Et gjennomgående tema informantene i min masteroppgave fortalte om, var en sterk følelse av å være på utsiden. Kvinnene fortalte om å føle seg på utsiden både av samfunnet, rusmiljøet og hjelpeapparatet. Prostitusjonstiltakene er viktige arenaer med mulighet for å utgjøre en trygg base i kvinnenes liv. I møtet med prostitusjonstiltakene opplever kvinnene at de blir sett og hørt, og i tillegg til den praktiske hjelpen forteller de

også om omsorg og vennskap.

Så hvorfor trenger vi prostitusjonstiltak? Pro Sentret, Natthjemmet og Nadheim er alle arenaer hvor kvinnene gis rom til å ta med all sin bagasje og ikke kun det synlige som rusavhengigheten representerer. Disse tiltakene er væresteder som assosieres med trygghet, og de ansatte beskrives av informantene i positive ordlag. Tiltakene yter flere ulike former for hjelp, og noe av det de bruker mye tid på er å bistå kvinnene i møte med det øvrige hjelpeapparatet og da spesielt Nav. Å ha noen i ryggen som kjenner ens livshistorie og behov, og som i tillegg anerkjenner disse behovene, beskrives av flere av kvinnene i mitt materiale som nødvendig og avgjørende for å få hjelp. Dette sier mye om hvordan kvinnes møte med andre deler av hjelpeapparatet arter seg.

TRUSSELEN OM KUTT I ØKONOMISK STØTTE

Et fremtredende trekk ved prostitusjonstiltakene, og da spesielt Pro Sentret og nå også Natthjemmet, er at de trues med kutt i støtten. I mai kunne vi lese i en artikkel i Dagbladet3 om hvordan en gruppe fra Ap vil kutte støtten til Pro Sentret på bakgrunn

av at de ikke i stor nok grad hjelper kvinner ut av prostitusjonen og i forlengelsen av dette heller ikke stiller strenge nok krav til kvinnene om at de som sier ja til tilbud om tiltak som skal trekke dem ut av prostitusjonen. Dette er sørgelig lesning, spesielt på bakgrunn av hvor sentral rolle tiltakene faktisk spiller, og hvor viktig del av kvinnes hverdag de utgjør. Det er fristende å stille spørsmål om hvilken kunnskap beslutningstakerne besitter om hvordan lavterskeltilbud fungerer, og hvilken kunnskap de har om kvinnene.

Tittelen på oppgaven min, Å møtes på midten, henspiller på kunnskapen de ulike aktørene innenfor hjelpeapparatet har. Kvinnene opplever i stor grad at de møtes på midten i møtet med prostitusjonstiltakene. De ansatte kjenner til prostitusjonsproblematikken og har bred innsikt i sine klienters livssituasjon, behov, utfordringer og ressurser. I møtet med Nav og LAR opplever kvinnene ikke dette, noe vi kan se spor av i deres uttalelser knyttet til at de beskriver møtet som en kamp. Det er viktig å kunne møte denne gruppen på midten gjennom en bred og god kunnskap om deres liv, spesielt på grunnlag av kvinnes sterke følelse av å være på utsiden.

Hjelpeapparatet er tross alt en aktør som skal hjelpe folk på utsiden innenfor igjen. Materialet i oppgaven min peker i retning av at dette målet oftest ikke oppnås. Om årsaken bygger på manglende kunnskap eller mulige misoppfatninger, er en debatt som bør tas opp i sammenheng med behandlingen av denne gruppen kvinner.

1 Sarah Sangesland Warpe (2011): Å møtes på midten. Kvinner med rus og prostitusjonserfaring i møte med hjelpeapparatet. Masteroppgave i kriminologi. UIO. (s. 26)
2 Helsedirektoratet. Nasjonal retningslinje for legemiddelassistert rehabilitering, 2010. "http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/nasjonale_faglige_retningslinjer/nasjonale_retningslinjer_for_legemiddelassistert_rehabilitering_ved_opioidavhengighet_671814" http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/nasjonale_faglige_retningslinjer/nasjonale_retningslinjer_for_legemiddelassistert_rehabilitering_ved_opioidavhengighet_671814
Warpe s. 53.
Warpe s. 56.
3 «Vil strupe prostitusjonstiltak». Dagbladet 03.05.2011.

Lov og rett: ANNONSERING

Av Astrid Renland

Mange sexarbeidere har syslet med tanken om å starte sine egne nettsted der formidling av sexsalg baserer seg på selvkost – altså det som det vil koste å drifte et slikt sted (domeneleie etc.), slik at sexarbeidere kan slippe å betale i dyre dommer til andre annonseoperatører. Hindret har vært redselen for å bli råket av straffeloven § 202, den såkalte hallikparagrafen, som har dannet utgangspunkt for politiets raid mot print- og nettsted som har publisert annonser for eskorte-, massasje- og strippetilbud. Men nå har en Høyesterettsdom avsagt 25. oktober (HR-2011-01989-A), slått fast at det å stille annonseplass til rådighet ikke rammes av bestemmelsene i hallikparagrafens første ledd.

HISTORIE

I forbindelse med modernisering av straffelovens sedelighetslovgivning ble det besluttet at en av 1900-tallets mest brukte virkemiddel for å trakassere kvinner i gateprostitusjon, straffelovens § 378, som rammet de «(...) utvetydig opfordrer eller indbyder til Utugt», skulle endres og overføres til hallikparagrafen. Siden 2000 har bestemmelsene i hallikparagrafens andre ledd rammet de "som i offentlig kunngjøring utvetydig tilbyr, formidler eller etterspør prostitusjon". Strafferammen er bøter eller fengsel inntil 6 måneder.

Den umiddelbare virkningen av hallikparagrafens nye bestemmelser var at annonsetekstene fikk ny terminologi. Ord og formuleringer som kunne hevdes å være utvetydig formidling ble borte, og nye innført. Lenge så det ut til at alle var fornøyd med det, lovgivningen på prostitusjonsfeltet var tross alt inntil koblingen mellom menneskehandel, prostitusjon og organisert kriminalitet, i hovedsak det man kaller sovende lover.

RETTSPRAKSIS

Bakgrunnen er at Oslo Tingrett dømte personene bak Zone Forlag, E-zone kontakt og e-zone.no, etter hallikparagrafens første ledd «å fremme andres prostitusjon».

Dommen ble anket til Borgating Lagmannsrett som mener med henvisning til lovforarbeidet, at det krever aktivt medvirkning i form av at «det igangsettes prostitusjonsvirksomhet som eller ikke ville komme i stand, eller tiltak som er nødvendig forutsetninger for at prostitusjon kan fortsette» (10-088946AST-BORG/03). Annonseringen kan derfor ikke anses å være type mellommannsvirksomhet som lovgivere har siktet mot skal rammes av «å fremme andres prostitusjon».

Statsadvokatene i Oslo anket lagmannsrettens dom til Høyesterett og

anken gjaldt lovanvendelsen – altså forståelsen av at annonseringsvirksomheten ikke falt inn under gjerningsbeskrivelsen i hallikparagrafens første ledd. I følge Høyesterett følger det av lovgivningshistorien knyttet til forbudet i straffelovens § 202 første ledd at «lovgiver neppe har ment å ramme aktivitetene som utelukkende består i å ta inn annonser, selv om disse må forstås slik at de averterer seksuelle tjenester». Å stille annonseplass til rådighet kan derfor ikke sies å være å fremme andres prostitusjon. Med det har Høyesterett skapt rettspraksis når det gjelder anvendelsen av hallikparagrafen.

Justisdepartementet har truet med å skjerpe hallikparagrafen fordi politiet hevder det er en kobling mellom annonsering på nett og menneskehandel. Spørsmålet er om ikke myndighetene må skille mellom prostitusjon og menneskehandel, og politiet må bevise at virksomheten skjer som et ledd i menneskehandel? Sexarbeidere kreves tross alt for skatt og avgift for salget og det er rimelig at man kan trekke fra utgifter knyttet til annonsering som all annen næringsvirksomhet. Men, enn så lenge rammes ikke hallikparagrafen tvetydig annonsering.

Postkoloniala tankar om den norska prostitutionsdebatten

Av Anne Gotfredsen

En kväll i sommar satt jag på en utservering på Karl Johans gate i Oslo. Från mitt bord såg jag tre prostituerade kvinnor som sökte uppmärksamhet från de förbipasserande männen. Efter ungefär tjugo minuter körde en polisbil långsamt förbi och de tre kvinnorna sprang och gömde sig bakom ett hörn. När bilen passerat var de tillbaka igen på gatan, men varje gång polisen körde förbi sprang de och gömde sig. Jag undrade för mig själv om inte poängen med sexköpslagen var just att köparen skulle kontrolleras, jagas och ställas till svars, och inte säljarna? Givetvis kan det ha funnits många olika förklaringar till att kvinnorna inte ville bli sedda av polisen, men bilden av kvinnorna som gömde sig fick mig att börja fundera över den sexköpslag som man införde i 2009, och som förbjöd köp av sex i Norge samt i utlandet.

Forskare som May-Len Skilbrei och Synnøve Jahnsen har tillsammans med andra påpekat hur debatten kring prostitution förändrades i Norge under 2000-talet. Från att ha setts som främst ett socialpolitiskt problem skiftade perspektivet till att i större utsträckning handla om kriminalitet i termer av människohandel och upprätthållande av lag och ordning. Till skillnad från den svenska debatten som föranledde införandet av sexköpslagen i 1999 och som först och främst baserades på en jämställdhetsdiskurs, menar Skilbrei och Jahnsen att den norska snarare kom att handla om att skydda nationella gränser mot organiserad brottslighet och få bukt med ett ordningsproblem.

Parallellt till den politiska debatten har norsk media ägnat stor uppmärksamhet mot en speciell grupp på den norska prostitutionsarenan – kvinnor från Nigeria. Debatten kretsade kring hur och var dessa kvinnor sökte kontakt med kunderna då man menade att de nigerianska kvinnorna använde sig av "okonventionella" metoder, som inte tidigare förekommit på den norska prostitutionsmarknaden. I Oslo kommunfullmäktige resulterade detta i att man la fram ett förslag om ett förbud mot att erbjuda sexuella tjänster i närheten av offentliga platser, och på ett sådant sätt som kunde uppfattas som stötande eller generande. Förslaget vedtogs med bred politisk enighet. Dock valde den norska motsvarigheten till Rikspolisstyrelsen att inte ratificera beslutet. Men vi ser alltså att trots sexköpslagen baseras på uppfattningen att kunden bär det fulla ansvaret utestänger det inte en problemförståelse där vissa former av prostitution och vissa kvinnor som säljer sex kräver en särskild regulering.

DISKURSIVA BERÄTTELSE OM KVINNOR PÅ GATAN

I Synnøve Jahnsens masteruppsats i sociologi «*Women who cross borders – Black Magic? A Critical Discourse Analysis of Norwegian newspaper coverage of Nigerian women in prostitution in Norway*» (2007) pekar Jahnsen på hur de nigerianska kvinnorna får olika roller i olika diskursiva berättelser. Kvinnorna från Nigeria skiljdes ut från den övriga prostitutionsgruppen som nödvändiga att regulera och kontrollera, speciellt då de inte höll sig inom

gränserna, varken geografiskt i staden eller inom gränsen för «anständighet». Samtidigt visar Jahnsen hur en annan stor del av de mediala berättelserna gick ut på att porträttera de nigerianska kvinnorna som offer och traumatiserade individer. I de båda berättelserna kan vi se hur koloniala konstruktioner kring sexualitet och kvinnlighet/manlighet reproduceras i prostitutionsdebatten, där oavsett om kvinnorna presenteras som aktiva eller passiva kan de ramas in utifrån koloniala tankar och bilder kring antingen en ohämmad, lockande och aggressiv sexualitet som ska kontrolleras eller en förtryckt kvinnoroll som ska frigöras och moderniseras.

ANSTÄNDIG SEXUALITET OCH ATT SÄLJA SEX PÅ «RÄTT SÄTT»

Både i den mediala och politiska debatten ger man uttryck för en önskan om att "få tillbaka anständigheten" i Oslo och i andra större städer som Stavanger och Bergen. Det har speciellt varit de nigerianska kvinnornas närvaro som framhävts som problemfylld och skadlig. De anses inte vara kända med norska normer om var prostitution är "tillåtet" och mötte kunder i nya och otraditionella delar av Oslo. Speciellt fokus lades på att paradgatan Karl Johansgate i Oslo numera ingick i prostitutionsströket.

Historiskt sett så har det alltid varit en kamp om utrymmet och «anständigheten» kring Karl Johan. Men Synnøve Jahnsen kopplar den dramatiska och massiva mediarapporteringen som hon fann i sin studie till det faktum att de prostituerade inte bara var «främ-

mande» men trakasserade «norska» män på självaste Karl Johan, vilket beskrevs som högst «ovärdigt». Här ser vi alltså hur geografiska gränser i staden blir avgörande för vem som får röra sig vart. Prostituerade är ofta förpassade till vissa stadsdelar eller områden, där kunderna kan uppsöka dem om de önskar.

Dock kvarstår dock det faktum att det är inte bara de nigerianska kvinnorna som har sett efter kunder på Karl Johan. May-Len Skilbrei poängterar att både norska och östeuropeiska kvinnor har rört sig på ströket och gör det fortfarande. Ändå väcker inte detta samma uppmärksamhet. Hon

Samtidigt är det inte bara «normala» män som utsätts för risken att förväxlas med «onormala» män som köper sex. När nigerianska prostituerade nu letar kunder i nya områden rapporterar media om att «anständiga» kvinnor upplever ett ökat stigma i det att män tar dem för att vara prostiuterade. Som Skilbrei också påpekar blir detta ännu ett argument för att hålla Karl Johan fritt från prostituerade (från Nigeria) istället för att rikta fokus och förargelse mot männen som ger uttryck för den typen av rasistiska och sexistiska uppfattningar. De nigerianska kvinnorna framstår alltså som ett hinder för integrering då andra kvinnor drabbas av fördomar och

stigmatisering, egentligen riktade mot de prostituerade. Filosofen Shannon Bell har skrivit om hur grupper av kvinnor förvärvat rättigheter genom att ta avstånd från andra kvinnor, ofta kvinnor som ansetts vara «oanständiga». Kvinnan konstrueras som «det andra könet» i förhållande till männen, men på samma sätt som män konstrueras som rationella i motsättning till kvinnor, konstrueras några kvinnor som rationella och anständiga i kontrast till andra kvinnor. Man kan

argumentera för att samma konstruktioner och gränsdragningar även sker mellan kvinnorna som arbetar på prostitutionsmarknaden i Norge. När man bryter upp kategorien prostituerad i flera undergrupper, och anser att vissa grupper måste regleras mer än andra får vi även här en gränsdragning mellan den «anständigt» och den «oanständigt» prostituerade. Sociologen Laura Maria Agustín har studerat vad konkurrensförhållandet mellan nationella och utländska kvinnor i prostitution har för konsekvenser, och hon pekar på hur europeer som säljer sex ofta spelar på negativa föreställningar om transnationell prostitution och anklagar utländska sexsäljare för att förstöra marknaden. På detta sätt kan de normalisera och romantisera den «norska» prostitutionen och på så sätt underlätta för en eventuell

rättighetskamp.

Jahnsens studie visar på hur media använder diskurser kring «onorsk» och «norsk» prostitution och sexualitet. Problemet är inte att de prostituerar sig, utan att de gör de på fel plats och på fel sätt. Denna återkommande referens till kvinnornas «aggressivitet» kan läsas som ett uttryck för en rädsla inför det okända och idén om en icke-norsk gränslös sexualitet. Signe Arnfred beskriver hur västliga förståelser av afrikansk sexualitet inte bara framställer afrikansk sexualitet som annorlunda än europeisk/västlig, men den sistnämnda konstrueras samtidigt som «modern, rationell och civiliserad». Den koloniserade sexualiteten fick stå för det djuriska som «ännu» inte blivit dämpad av modernitet och rationalitet. Hon pekar på hur olika aktörer, både koloniherrar och missionärer försökt få denna «otämjda» sexualiteten under kontroll.

FRIGÖRING OCH POSTKOLONIALA OBJEKT

Den andra mediala berättelsen som Synnøve Jahnsen har funnit i sitt arbete är berättelsen om sexuell exploatering. Här finner vi andra typer av förklaringar till de nigerianska kvinnornas uppförande, och vad som eventuellt är problemet för och inte med kvinnorna. Många av dessa berättelser i media beskriver hur unga, fattiga och desperata kvinnor lockas, luras och tvingas att prostituera sig av cyniska och våldsamma hallickar och bakmän. Det uttrycker även ett strukturellt våld, baserat på global orättvisa, ekonomisk fattigdom och utbredningen av korruption i Nigeria. Norge blir på så sätt offer och mottagarland för samhällsproblem skapade någon annanstans. Detta resulterar i att problemförståelsen förskjuts ännu längre bort från förklaringsmodeller som finns i Norge, och det faktum att det finns en efterfrågan på kommersiellt sex här.

Enligt Jahnsen så är det bara genom rollen som offer och traumatiserade individer som de nigerianska kvinnorna kommer till tals, något som Chandra Talpade Mohanty också

Hon frågar sig om det är något med sättet som de nigerianska kvinnorna förstås på som skapar ett intryck av att de depraverar familjefäderna och lurar «vanliga» män att bli torskar?

frågar sig om det är något med sättet som de nigerianska kvinnorna förstås på som skapar ett intryck av att de depraverar familjefäderna och lurar «vanliga» män att bli torskar? Den danska sociologen Signe Arnfred har skrivit om koloniala bekymringar kring vita mäns förmåga att uppföra sig och vara män på ett «korrekt» sätt, vilket resulterade i riktlinjer kring vilken sorts kontakt som fick förekomma mellan europeer och invånarna i de afrikanska kolonierna. För även om koloniserarens i sitt ursprung var civiliserade, och på så sätt kunde civilisera kolonierna, fanns det alltid en fara för att «primitiva» impulser kunde väckas till liv genom kontakt med de koloniserade. Kan det förhålla sig så att man på samma sätt fruktar att norska män ska bli korrumperade av de nigerianska kvinnorna?

Det er lett att dra kopplingar till Rudyard Kiplings kända uttryck «The White Man's Burden» eller kanske i vart fall «The White Woman's Burden»

skriver om i sin text *"Med västerländska ögon - feministisk forskning och kolonial diskurs" (1988)*. Det handlar inte om att avslöja de materiella och ideologiska omständigheterna som konstituerar en grupp kvinnor som maktlösa i ett visst sammanhang. Det gäller snarare att finna en mängd fall av maktlösa grupper av kvinnor vilka bevisar den generella slutsatsen att kvinnor som grupp är maktlösa. Laura Agustín hävdar att organisationer som växer fram för att rädda kvinnor från prostitution (läs trafficking) är djupt involverade i egna postkoloniala identitetsprojekt. «*Most social agents see women who migrate to Europe from poorer countries as tremendously disadvantaged: poor, oppressed, coming from violent societies, having no choices. They are never described as feminists and rarely as politically active or possessing consciousness of their own situation.*» (Agustín, 2007, s 179)

Mohanty talar också om hur västerländska feminister tolkar sig själva som norm och referenspunkt när de beskriver och skapar en bild av den genomsnittliga «tredjevärldskvinnan» som okunnig, fattig, utbildad, traditionsbunden, religiös, huslig, sexuellt förtryckt etc. Denna bild får stå som motsats till det västerländska subjektet där kvinnorna läser sig själva som välutbildade, moderna med kontroll över sina egna kroppar och sexualitet, samt med «frihet» att fatta egna be-

slut. Endast de västerländska feministerna blir «sanna» subjekt i denna mot-historia. Tredje världens kvinnor höjer sig å andra sidan aldrig över sin generellt omyndigförklarade status av «objekt». Det är lätt att dra kopplingar till Rudyard Kiplings kända uttryck «The White Man's Burden» eller kanske i vårt fall «The White Woman's Burden», där den «bruna kvinnan» från Nigeria först och främst ska räddas från «den brune mannen» (i det här fallet människosmugglare och hallickar, framför de «vita» torskarna på Oslos gator). Den postkoloniala teoretikern Gayatri Chakravorty Spivak beskriver hur koloniserade kvinnorna som förtryckta av den koloniserade mannen, vilket konsoliderade kolonialmaktens bild av sig själva som överlägsna båda parter, samt legitimerade sin kolonialism som en frigörande och moderniserande mission för den «bruna kvinnan».

GRÄNSDRAGNINGSPROJEKT OCH ATT PLACERA ETT ANSVAR

Istället för att söka lösning i den samhällsordning som genom fördelning och förvaltning av resurser och makt skapar prostitution, riktar man in sig på en «viss typ» av utländska kvinnor som agerar annorlunda och som inte uttrycker maktlöshet och som inte passar in på bilden av det «utsatta offret». När kvinnorna utmanar de ramar de ska förhålla sig till som «tredjevärldskvinnor», när de rör sig utanför objektsgränserna och blir agerande

subjekt utmanas även det västerländska subjektet. Därför får vi en så stark reaktion gentemot kvinnorna och deras sätt att sälja sex på, då vår föreställning om dem som hjälplösa offer inte går ihop med bilden av agerande och offensiva kvinnor. Men båda presentationerna av de nigerianska kvinnorna fungerar för att ringa in det västerländska subjektet. Oavsett om de framställs som aktiva eller passiva aktörer står deras beteende och sexualitet i motsats till det «civiliserade och självständiga subjektet».

Vi finner flera tydliga «gränsdragningsprojekt» i debatten. Hur objekt och subjekt skapas och ringas in i förhållande till varandra genom att peka på dikotomier som rationell/irrationell, «norsk»/«onorsk», legal/illegal, modern/traditionell, frivillig/tvingad, kultur/natur, normal sexualitet/onormal sexualitet, ansvar/utan ansvar och anständighet/oanständighet. Resultatet (och möjligtvis också avsikten?) med sådana «andregjøringsprosesser», utöver att dra gränser mellan «vi» och «dom», blir att man kan placera ansvaret utanför det norska samhället; på människosmugglarna, bakmännen, kulturen eller kvinnorna själva. På så sätt kan prostitution omformas från ett jämlikhets- och välfärdpolitisk angelägenhet som angår oss alla, till en mindre hotande och mer distanserad bild av en «främmad» kvinna som står för en «främmad» typ av prostitution.

Referenser:

Agustín, Laura Maria, «*Sex at the margins - migration, labour, markets and the rescue industry*» (2007) Zed Books, London.

Holmström, Charlotta & Skilbrei, May-Len (2009) «*Prostitution in the Nordic Countries - Conference report, Stockholm, October 16-17 2008*», Norden. «www.norden.org/en/publications/publications/2009-756» www.norden.org/en/publications/publications/2009-756, online 10/11 2011.

Jahnsen, Synnøve i Jessen, Liv (ed.) «*Det ideelle of er - andre tekster om prostitusjon*» (2007) Koloritt forlag, Norge.

Jahnsen, Synnøve «*Women who cross borders - Black Magic? A Critical Discourse Analysis of Norwegian newspaper coverage of Nigerian women in prostitution in Norway*» (2007), masterthesis, sociologisk institutt, universitetet i Bergen.

Mohanty, Chandra Talpade i Eriksson, Catharina mfl. «*Globaliseringskulturer*» (1999) Nya Doxa, Nora, Sverige.

Skilbrei, May-Len i Mølleisen, Wencke & Røthing, Åse (eds.) «*Norske seksualiteter*» (2009) Cappelen Akademisk, Oslo.

NIGHTFALL

For 2500 kroner får du 45 minutter med alt unntatt klining.

Av Andrés Lekanger

Hun vil at jeg skal kalle henne Nightfall. Hun er en dame på 30. opprinnelig fra Sentral-Amerika, født som mann. Vi ble kjent med hverandre ute på byen og har snakket sammen over en pils på både byens homoutesteder og andre utesteder. Da jeg fortalte at jeg skriver for Albertine, bekjente hun for meg at hun har erfaringer med å selge sex, og stilte med glede opp til intervju.

Vi setter oss på Galgeberg Corner. En dame spør om å få sette seg ned ved siden av oss, men Nightfall ber henne komme tilbake siden.

– Er du godt kjent her, spør jeg?
– Vålerenga er et lite sted, svarer hun.

SEXSALG SOM 18-ÅRING

– Når begynte du med sex-salg?
– Som 18-åring. Det skjedde i København og var helt tilfeldig. Jeg og typen min hadde brukt opp reisebudsjettet vårt, og vi hadde lyst til å være der en stund til. Vi var på et av de større homstedene, og så dukket det opp en eldre herremann som tilbød penger, indirekte. Han var ganske kjekk, så jeg hoppet på. Det skjedde flere ganger i løpet av turen.
– Var typen din klar over dette?
– Ja. Vi hadde et åpent forhold, og det var ikke noe stress i det hele tatt. Du kan si det sånn, jeg kvittet meg med ham ganske fort. Jeg ville egentlig at det bare skulle være oss, men det klarte ikke han. I stedet for å være ærlig om det, kom han med historier. Vi bestemte oss vel ikke helt for å åpne forholdet, men det bare ble sånn.

– Og han var klar over at du solgte sex på samme tur i København?

– Ja, he he. Fuck. Jeg måtte gjøre jobben, liksom.

I starten solgte jeg sex mer vilkårlig, mens jeg gikk på skole. Da hadde jeg i utgangspunktet rimelig god råd. Det var når jeg ble et par og tjue at jeg begynte mer profesjonelt og fikk meg annonsen i Søndag Søndag.

– Hvor annonserer du i dag?

– Eskortesider på nettet. Gaysir.no for eksempel. – Mennene jeg treffer gjennom Gaysir er som regel straighte menn i parforhold, ute etter å få utløp for den skeive delen av seksualiteten sin. For 2500 kroner får du 45 minutter med alt unntatt klining. Det blir for intimt og er bare forbeholdt elskere.

Mennene prøver hele tiden å få meg til å holde på utover 45 minutter, uten å betale ekstra. Så jeg må være streng. Jeg bruker alltid kondom, selv om mange føler det kommer i veien for nærhet. For meg er ikke det så vanskelig å kreve, for jeg er så redd for bakterier og smitte.

Selger du sex som kvinne eller som transperson?

– Som transperson, og jeg beskriver meg selv som en veldig, veldig feminin gutt som søker mannlig bekjentskap. Gentlemen mellom 18 og 35. Jeg er veldig streng på at de ikke skal være så gamle. Det er ikke noe problem å treffe menn i den aldersgruppa. Til å begynne med var jeg livredd for å bli kappet i biter, eller noe annet kjipt, men jeg hadde utelukkende positive opplevelser de første gangene. Fikk en flying start, kan du si.

– Har du hatt negative opplevelser?

– Jeg traff en fyr som virket veldig aggressiv, og han stilte krav jeg ikke ville være med på. Ham kastet jeg på dør, og da var jeg redd, for han var jo to meter høy, og stor.

– Studier viser at transpersoner i sexbransjen opplever mer vold enn andre sexarbeidere.

– Det kan jeg tenke meg. For som transperson er du nederst på rangstigen. Dette får jeg jo bekreftet også i generelle relasjoner til andre. Siden man er mellom to kjønn. Det er så utbredt med denne kjønnsfascismen. Det skal være enten blått eller rosa, og alt mellom snakker vi ikke om. Da kan folk tillate seg selv å være mer frekke mot oss. Det har jeg kjent på ofte, men jeg klarer å distansere meg fra mennesker som gir meg negativ energi.

ELSK/ HAT-FORHOLD TIL FAMILIEN

– Når jeg har truffet deg ute på byen på Grünerløkka så stirrer folk, har jeg merket ...

– Ja, de snakker. Litt sånn hvisking og tisking. Dette har jeg blitt vant til, og det preller som regel av.

– Hva skjer når det ikke gjør det?

– Da kan jeg få store nedturer og trekke meg veldig tilbake. Det er den beste terapien for meg. Jeg har to kjempegode venninner, hun ene ser jeg på som søsteren min. Til dem kan jeg fortelle om alt absolutt alt jeg foretar meg. De støtter meg hvis ting blir vanskelig, men jeg liker å ordne opp i tingene mine selv. Trenger litt tid for meg selv, og så er jeg fit for fight.

– Når jeg har truffet deg ute på byen på Grünerløkka så stirrer folk, har jeg merket.
– Ja, de snakker. Litt sånn hvisking og tisking. Dette har jeg blitt vant til, og det preller som regel av.

FREAKSHOW

– Vet de om sexarbeidet?

– Ja, det gjør de. De sier at jeg må styre

med mitt eget liv, men de kan være redd for meg. For at det skal skje ting.

– Hvordan er forholdet til familien?

– Jeg har et elsk-og hat-forhold til moren min, og vi står hverandre veldig nært. Men min bror og min far har jeg ingen forhold til. Moren min kjenner nok en sorg fordi jeg er transperson, men hun ønsker ikke å vise det. Fordi hun ikke vil såre meg, tror jeg. Hun er en veldig sterk kvinne, og jeg er veldig glad i henne. Pappa er veldig «mann» og snakker ikke om følelsene sine. Jeg vet at han til en viss grad aksepterer meg som transperson, men han tar det veldig tungt likevel. Jeg tror det handler om hans posisjon i yrkeslivet.

UNDERTRYKKELSE OG SINNE

– Du sier at transpersoner er nederst på rangstigen, og derfor utsettes for mer ubehag og vold av kunder, men kundene dine er jo ute etter en transperson. Hvor kommer aggresjonen fra?

– Tror det delvis er undertrykkelse av deres seksuelle begjær. De skammer seg samtidig som de tenker: yes yes, this is heaven. Litt som med homoer i skapet, som er homofobe. Så da tar de aggresjonen ut på meg, eller en annen transperson de kjøper sex av. Men jeg har bare opplevd ubehag med den ene kunden. Ellers har det vært overstadige berusende personer.

FREAKSHOW UTEN ARBEID

– Kjenner du andre transpersoner som selger sex?

– Ja, og det er relativt vanlig, fordi transpersoner faller utenfor samfunnet. I Norge har

vi det bra

materielt sett, men det er vanskelig å bli i en jobb på grunn av konflikter. Kvinner har en egen innfallsvinkel. De skal liksom være empatiske, men det er bare en fantasi. De prøver å leve opp til kjønnsstereotypen av den inkluderende og varme kvinnen, men det blir likevel ofte konflikter og baksnakk. Gutter er i alle fall mer rett frem og ærlige, mens jentene later som de liker meg, og når jeg snur ryggen til, da er jeg ei fitte og ei hore. Det skjedde på min siste jobb. Jeg orker ikke jobbe der mer, og har vært uten jobb i et og et halv år nå.

– Er det vanskelig å søke jobb som transperson?

– Det krever mye energi. Fordi man har en fremtoning mange synes er spesielt. Noen synes det er interessant at jeg er transperson, og nysgjerrige. De er ærlige om at det er nytt for dem og spør hvordan dette er for meg, mens andre syntes det er rart. Det er ikke noe de sier høyt, men jeg skjønner hvordan de tenker. På grunn av kroppsspråk, og toneleie. Jeg foretrekker den ærlige fremtoningen, uansett om det handler om at de liker meg eller ikke.

En av grunnene til at mange transpersoner er uten arbeid, er fordi vi oppfattes som freakshow. Det å være spesiell er ikke nødvendigvis en bra ting. Da er sexarbeid lettere å skulle forholde seg til.

SEXKAPITAL TIL KJØNNSORGAN

Ved siden av penger til det dagligdagse, er det å få en kropp som passer til sin kjønnsidentitet, en viktig grunn til at enkelte transpersoner tyr til sexsalg. Det er nemlig en god del som selger sex for å få penger til operasjon. På Rikshospitalet får man kun

støtte til operasjon av underlivet.

Når det gjelder andre operasjoner, som brystimplantat, kjevereduksjon og så videre, kan dette fås på private klinikker. Det er dit pengene fra sexsalget går. Det er dyrt i Norge, og man får ikke støtte til dette fordi det ansees som kosmetisk og jålete, og ikke noe som har med kjønnsidentitet å gjøre.

KJØNNSDIKOTOMIEN MANN/KVINNE

Selv om ikke alle transpersoner føler de trenger å velge en av båsene mann, eller kvinne, er ikke den norske stat like åpen for kjønnsmangfold.

– Jeg er usikker på om jeg skal fjerne penis. Jeg hører om folk som mister orgasme etter en operasjon. At man blir død som en sild. Man må jo ikke være enten mann eller kvinne, men det er kjipt i forhold til at hva man har som underliv kommer i passet. Det offentlige tar ikke hensyn til noe annet enn kjønnsdikotomien mann/kvinne.

– Har du kontakt med andre transpersoner som selger sex?

– Nei, og det er ikke et ønske. Jeg var på et møte for transpersoner gjennom Landsforeningen for Transseksuelle (i dag Harry Bejamin Ressursenter, red.am.), for et par år tilbake. Litt rart, men jeg følte meg aldri hjemme der. Jeg kjenner flere som går der, men har ikke opplevd noe vennskap. Jeg liker best heterofile jenter og homofile gutter.

– Hva er din største frykt?

– Det å ikke ha penger. Penger betyr mye for meg.

En av grunnene til at mange transpersoner er uten arbeid, er fordi vi oppfattes som freakshow. Det å være spesiell er ikke nødvendigvis en bra ting. Da er sexarbeid lettere å skulle forholde seg til.

Det stykke natt er et samarbeidsprosjekt mellom Kompani Camping og Det Norske Teatret og har i løpet av 2011 vært fremført på Litteraturhuset i Oslo, på Festspillene i Nord-Norge og på Det Norske Teatret. Stykket er skrevet av Toril Solvang og regissert av Katinka Rydin Berge, og mens komponist Martin Horntveth står for musikken har Marcus Olson hatt ansvar for scenografi og kostymer. Skuespillerne som fyller de ulike karakterene er Kaia Varjord, Hege Aga Edelsteen, Øyvind Berven og Emil Johnsen.

Av Astrid Renland

Dette var ikke et tema i stykket, tenkte jeg og stirrer på paret, en ung mørkhudet (karibisk?) mann og en betydelig eldre hvit kvinne som kommer gående tett omslynget mot meg der jeg står på busstoppet på Oslos beste vestkant. Idet de passerer slipper de hverandre. Var blikket mitt fordomsfullt?

Paret, som for alt jeg visste kunne være lykkelig gift på tiende året og overhodet ikke et resultat av vår tids transnasjonale romanse- og sexturisme, både trigget mine fordommer og ga meg assosiasjoner til et av temaene som var reist i *Det stykke natt*: Er det mulig å møte kjærligheten blant beach-boysene på en tropisk strand eller hos thailandske barjenter i Pattaya?

Ja, sier Reidar, som med en oppvekst i et strengt religiøst frikirkesamfunn og etter mange års kjærlighetsløst ekteskap, fikk vekket til live og levd ut sitt begjær. I dag er han lykkelig gift med en av kvinnene han traff på en bar i nettopp Pattaya. For Stian, lenket til rullestolen med cerebral parese og fysisk ute av stand til å delta på det standardiserte sjekkemarkedet, var turene til Thailand av mer pragmatisk art: Det var lettere og billigere å kjøpe sex i Thailand enn i Norge.

FORBUD, PENGER OG BEGJÆR

Det er ikke ofte prostitusjon løftes ut og problematiseres og debatteres utenfor de tradisjonelle faglige, ideologiske og politiske rammene som har hevd på fenomenet. Men det gjør det

i teaterstykket *Det stykke natt* der Reidar og Stian som i storsamfunnets terminologi betegnes som horekunder og derfor er for kriminelle å regne, er to av de mange karakterene publikum stifter bekjentskap med. Men *Det stykke natt* handler ikke bare om kjøpere, selgere og lovverk, det som tematiseres og drøftes er seksualitet og frihet: Hvor stor grad er vår egen seksualitet ubesudlet av andre begjær, som trangen til makt og penger?

Albertine har fått regissør Katinka Rydin Berge til å fortelle om hvorfor i all verden de valgte å ta utgangspunkt i det kontroversielle og vanskelige fenomenet prostitusjon.

– Jeg ble spurt om å regissere stykket av dramatiker Toril Solvang og skuespiller Hege Aga Edelsteen som ville gjøre noe på prostitusjon, forteller Katinka, etter at vi har benket oss rundt bordet på PIONs lille kontor med hver vår kaffekopp.

Ideen til stykket kom under Toril Solvangs opphold i Stockholm der hun undret seg over at prostitusjon var så lite synlig sammenlignet med det hun så i Oslo-gatene. Hun fant ut at Sverige hadde

Politisk scenekunst – horer, horekunder og vi andre

forbudt kjøp av sex, og at norske myndigheter hadde til hensikt å innføre samme forbudet. Regissør Katinka fra Kompani Camping, som reklamerer med at de vil underholde publikum med uredd scenekunst om vår samtid, fikk i oppgave å intervju ansatte i tiltak og organisasjoner som jobber med prostitusjon. Torild tok på seg oppgaven å snakke med selgere og kjøpere av sex, både menn og kvinner.

– Det tok sin tid, men etter hvert møtte vi folk som var villig til å dele sine historier og erfaringer med oss. Min jobb var i tillegg å bearbeide tekstene til karakterer og fortellinger som kunne iscenesettes. Målet mitt var å lage fortellinger som publikum kan tenke over og løfte bort fra det private og sensasjonelle og over til noe som danner grunnlag for refleksjon og debatt.

POLITIKK, KUNST OG KULTUR

Den offentlige debatten er preget av stram politisk og ideologisk regi av hva som er tillatt og ikke tillatt å si. Teater er intet unntak, og *Det stykke natt* har blitt møtt med både hyllest og kritiske merknader. Noen har etterlyst balanse: Når man skriver om prostitusjon, må man også ta med feltets mørke sider – ellers blir det ren idyllisering, som en av Klassekampens anmeldere skrev. At

det som oftest er makt, vold og ofre som dominerer den offentlige debatten ser ikke ut til å bekymre noen. Og bevares, både sex og ofre er salgbare enheter, og jeg spør Katinka om det var vanskelig å navigere unna – la oss si det – det ekle og elendige som de fleste forbinder med prostitusjon. Hun svarer slik:

– Når man tar utgangspunkt i en lov blir det selvfølgelig politisk, men målet har ikke vært å formidle et bestemt politisk standpunkt. Teater er kunst og åpner for utforskning av situasjoner, spenninger og konflikter mellom det private og det politiske, hva som oppfattes som sannhet, og spenninger og konflikter mellom enkelte personers valg, handlinger og historier, og de meninger samfunnet gir dem.

– Og jeg ble veldig overrasket over at aktørenes fortellinger i så liten grad lignet på de svarte bildene av narkomane prostituerte jeg selv vokste opp med, sier regissøren. – Det er både utfordrende og fint, fordi man da finner det som er det mellommenneskelige og som knytter oss sammen. Det gir rom for å bruke fantasien og skape noe. – I historiene møtte jeg mennesker som i likhet med meg selv og alle andre har sine drømmer og problemer, og har foretatt sine valg ut fra det ståstedet de hadde der og da. Muligens var det ikke de beste eller klokeste valgene, men hvilken myndighet har jeg til å dømme hva som er det beste for andre?

Det som kanskje var det vanskeligste var at man møter seg selv og blir utfordret både på sin egen seksualitet og de andre sidene, som penger, makt og begjær: Hva er det jeg begjærer og hvordan presenterer jeg historiene om mitt liv? Jeg tror vi alle har behov for å redigere våre livshistorier og vår virkelighet. Men jeg har jobbet med aktørenes historier, mine tanker om det og samfunnets forståelse og tilnærming til fenomenet. Det har vært sterke og rørende historier som det har vært spennende å jobbe med.

"F"

I *Det stykke natt* møter vi forskeren F som har fått finansiering til et halv års forskningsprosjekt om prostitusjon i kjølvannet av lovforbudet mot sexkjøp. Som publikum synes jeg det var et interessant grep, ikke minst fordi vår kunnskap om og innsyn i prostitusjonsfeltet i stor grad er formet av forskerblikket.

– Tanken bak F var å kontekstualisere stoffet og gjøre det aktuelt på flere plan enn bare som grafsing i livet til aktørene i prostitusjon, forteller Katinka.

Og det er nettopp gjennom speiling av Fs studie- og privatliv at forståelsen av motiver, valg, begjær og det gode liv, med eller uten sex, utfordres og problematiseres. Selv kvinnemakten utfordres når F i fascinasjon ikke bare går native og mister grepet om etiske grenser mellom forsker og informant når hun, som den rasjonelle forskeren, forsøker å sjekke opp den mindre rasjonelle Helga. For Helga er det business og ikke pleasure, og hun skjønner forskjellen.

SUBKULTUR

I tillegg til Reidar og Stian møter vi sexarbeideren Helga som jobber iherdig og skal slutte å selge sex når hun har nådd det målet hun har satt seg, Pia som er stripper og sexarbeideraktivist, og Fredrik, kåt, utprøvende og promiskuøs homse som gjennom kombinasjonen pleasure og penger finansierer studiene sine med salg av sex til heterofile menn. Gjennom presentasjon av ulike karakterer og fortellinger males bilder av prostitusjonsfeltets mangfoldighet og kompleksitet. Hva har vært tanken om å ta med så mange ulike situasjoner og motiver for å kjøpe eller selge sex?

– Loven er jo veldig detaljert og eksplisitt på handlinger, mens menneskene som blir berørt av forbudet er usynlige. Det var det som skapte nysgjerrighet, hvem er disse menneskene og hva mener de selv om kjøp og salg av sex?

– Ved å forby kjøp av sex har majoritetssamfunnet definert kjøp og salg som en subkultur, men i motsetning til andre subkulturer som for eksempel ungdom som vanker på Blitz, er aktørene ikke en homogen gruppe med felles interesser. De er spredt rundt i samfunnet både sosialt, økonomisk og geografisk, og på det private plan handler det om

seksualitet, og ikke deltagelse i en subkultur.

STEREOTYPT OG PROBLEMATISERENDE

Karakterene i *Det stykke natt* er både stereotypier og problematiserende. Karakteren Reidar er både alders- og klassemessig prototypen på bildet av menn som reiser til Thailand for det formål å kjøpe sex?

– Skuespillerne har skapt karakterene ut fra sine møter med menneskene historiene er basert på og andre med lignende historier, forteller Katinka. – Prostitusjon gir jo bestemte assosiasjoner, og klisjeene skaper en nødvendig gjenkjennelse som både gir rom for innlevelse og videre refleksjoner over vårt eget liv og seksualitet.

– For Reidar handler det ikke om å utnytte fattige kvinner, men en seksuell frigjøring, sier Katinka. – For andre handler det kanskje om at de er ekskludert fra det hjemmelige sjekkemarkedet.

Er disse mennene ofre, eller er deres handlinger moralsk forkastelige? I *Det stykke natt* konkluderes det ikke. Både i karakterenes egne fortellinger og i møte med advokaten fra beste vestkant som betaler for sex og den mannlige kjønnsforskeren som bruker sin akademiske posisjon til å få uforpliktende sex med unge kvinnelige studenter, punkteres stereotypiene, og publikums forståelse utfordres: Hva er det egentlig som skiller kjøperne fra andre situasjoner sex inngår? Og ikke minst reises spørsmålet: hva er god og sunn sex?

MORAL

Det stykke natt åpner med at F leser opp lovteksten og lovgivers begrepsavklaring på seksuell omgang og seksuell handling til straffeloven § 202a. Det er en detaljert gjennomgang som nærmest grenser til det grisete, og som publikum kjenner man på samme flau følelsen som man kan få av feilplassert porno, samtidig som det åpner for tanken: Hvilke bilder har formgiverne hatt i hodet under utformingen av loven?

Ja, loven er veldig detaljert, sier Katinka, og ler. – Men samtidig åpenbarer jo forarbeidet at det handler om sex. Det er en grov inngripen i privatlivet som formidler både sterke følelser og kulturelle normer. For hva menes med seksuelle handlinger som er i strid med «god sed og skikk», som

det står i lovteksten?

Katinka viser til hvordan samfunnet tradisjonelt har operert med det kvinnelige radarparet hore og madonna som veiviser for sex og seksualmoral, og hun funderer over hvor dette skillet går i dag. Sex i sin alminnelighet har blitt en del av konsumkulturen, og det stilles store krav til hvordan vi skal forvalte vår seksualitet, ikke til reproduksjon som tidligere tiders ideal, men for å oppnå optimal nytelse.

– Loven skaper en kulturell norm om hva som er den gode seksualitet. Men hva er det? Er det slik at vår egne valg av partnere er basert på ren kjærlighet, eller er våre valg også betinget av at vi begjærer status, penger og makt?

UTFORDRER

På slutten av 1800-tallet bidro Christian Kroghs maleri «Albertine» til å reise kritiske debatter om datidens reglementeringssystem, noe som resulterte i endring av reguleringen av prostitusjon. *Det stykke natt* vil nok neppe føre til at sexkjøpsloven forsvinner, men det danner et godt og bedre bakteppe enn mange offentlige debatter, for å tenke over og diskutere fenomenet prostitusjon. Det er en av de mange gledelige tilbakemeldingene regissør Katinka og Kompani Camping har fått fra publikum, som teller både representanter fra justismyndighetene og sexarbeidere. Undertegnede slutter seg til dem og vil oppfordre alle som ikke fikk det med seg i første omgang til å se forestillingen om muligheten skulle by seg.

MALEREN FRÅ SHANGHAI

«En malerisk vakker historie
om overlevelse og kunst»

Av Alexandra

Jennifer Cody Epstein har skrevet en malerisk vakker historie om overlevelse og kunst. Boken beskriver Shanghai på begynnelsen av 1900-tallet, og gjennom kunstnerens øyne ser vi hvordan styresettet kontrollerer befolkningen med jerngrep, hvor selv den minste opposisjon blir slått ned på. Yuliang får ikke male som hun vil, hennes kunstneriske uttrykk, spesielt akttbilder, blir møtt med motstand. Dette er en fortelling om å overleve på trass, om å finne tilbake til seg selv og følge **sin egen vei.**

Xiuqing vokser opp med sin poesi-elskende og opiumsavhengige onkel i Zhenjiang. Med sammensnørte føtter, etter skikk og bruk, broderer hun mens onkelen lærer henne de gamle klassiske stykkene. Grunnet opiumsmisbruket pådrar onkelen seg gjeld.

Fjorten år gammel selges Xuiqing til «Herlighetens hus», et bordell i Shanghai, for dekke gjelden.

Fra nå av heter hun Yuliang og må gjøre hva enn bordellmadammen krever av henne.

På bordellet lærer Yuliang raskt teknikker for å klare seg, spesielt fra sin nye venninne som er husets yndling. «Du trenger ikke slippe dem inn i tankene dine, tenk på noe annet,» maner venninnen. «Det er bare hud,» er husets mantra. Brått blir venninnen drept da hun forsøker å kjøpe seg ut av huset. Yuliang sitter igjen som husets nye yndling, men med et ansikt som stein

av bare sorg. I et desperat forsøk på å holde fast noe av venninnen, som også var hennes hemmelige elsker, tegner hun henne etter hukommelsen.

Flere kvinner forsvinner. Noen tar opiumen seg av, andre forsøker å rømme med dødsstraff til følge. De må tjene sin tid; ulydighet straffes med blod.

I et selskap møter Yuliang en ung embetsmann som forelsker seg i henne og bestemmer seg for å kjøpe henne fri. Hun flytter inn til ham og blir hans hustru. Føttene hennes som har vært bundet, blir løsnet opp massert, og hun må lære å gå på nytt. I huset får hun undervisning i kunst og litteratur. Yuliang trekkes mot bildene, tegningen og malingen. En ung billedkunstner oppdager interessen og talentet hennes og begynner å gi henne undervisning. Han oppmuntrer henne til å søke opptak på kunst-akademiet.

Stengslene hun har bygd opp i løpet av årene som ufrivillig prostituert må hun bryte ut av, hun må sprengte de selvpålagte grensene for å fritt kunne utfolde seg med penselen. Hun må se bakenfor huden, finne menneskers lys, sjel, og feste på lerretet. Hun må lære å se på nytt.

Yuliang begynner å studere på akademiet som en av få kvinner, og hun høster både anerkjennelse og motstand med sine kontroversielle malerier. Hun vinner et stipend for å studere i Frankrike, og kunsten blir i økende grad et hinder mellom henne og ektemannen som reddet henne.

Hun må ta et valg mellom kjærligheten og kunsten.

Historien om Yuliang er sterk og fortalt med varme. Fortellingen er til tider brutal, likevel vakker og sår. Det er interessant å få innblikk Kinas kultur på begynnelsen av 1900-tallet, og det er en spesiell og spennende reise Epstein tar oss med på.

Hun vinner et stipend for å studere i Frankrike, og kunsten blir i økende grad et hinder mellom henne og ektemannen som reddet henne. Hun må ta et valg mellom kjærligheten og kunsten.

Jennifer Cody Epstein har skrevet en nydelig roman basert på PanYuliangs (1899–1977) livshistorie. Ideen til å skrive boken fikk hun i 1998 da hun så noen av Pan Yuliangs verker i Guggenheim-museet i Bilbao, Spania. Epstein er kunsthistoriker. Hun har bodd og jobbet i USA, Kina, Japan, Hong Kong, Thailand og Italia og skrevet for blant annet The Wall street journal, The asian wall street journal, Mademoiselle og Self and Parents. I tillegg har hun jobbet for NBC og HBO. Epstein har en mastergrad i internasjonale relasjoner og MFA i litteratur fra Columbia University, hvor hun underviser i kunsthistorie. Hun bor i Brooklyn sammen med sin mann og sine to døtre. Maleren fra Shanghai er hennes debutroman, og boken er solgt verden over.

SEX- ARBEIDERE I OUT OF SPACE

Av
Andrés Lekanger

**SELV OM DAGENS TEGNESERIER KAN VÆRE
SÅ MANGT, TILHØRER GENREN I HOVEDSAK POP-
ULÆRKULTURENS UNDERGRUNNS- OG SUBKULTUR-
MILJØER, OG DETTE VEKKET MIN NYSGJERRIGHET
PÅ HVORDAN SEXARBEIDERE FREMSTILLES
I TEGNESERIER.**

Hvilke ideer om seksualitet, kjønn og makt ligger til grunn for disse fremstillingene, og hvordan presenteres de? Hvilken rolle har sexarbeidere? Formidles de som stereotyper: Den lykkelige hora eller offeret som må

reddes? Dette var noen av flere spørsmål som fikk meg til å løpe ned til butikken Outland – et er himmelrike for folk som digger tegneserier – for å be om tegneserier med sexarbeidere i.

SKY DOLLS

DEN FØRSTE TEGNESERIEN JEG LESTE, VAR SKY DOLL, TEGNET OG FORFATTET AV ALESSANDRO BARBUCCI OG BARBARA CANEPA. FORTELLINGEN ER EN SCIENCE-FICTION OM SKY DOLL, ELLER ANDROIDEN (EN ROBOT SOM SER UT SOM MENNESKE) NOA.

Hun jobber på Androwash Heaven, og sammen med andre *Sky Dolls* vasker hun romskip. Ikke ulik bikinidamer som vasker biler i sommersteika. Noa er også en sex-dukke, altså en androide bygget for å selge sex. Det futuristiske samfunnet hun tilhører, heter Holy City, og her råder en streng offentlig moralisme. Det er nylig blitt kunngjort fra geistlig hold at det er lov for innbyggerne å kjøpe sex fra androidene. Noa har alltid har vært spesiell i forhold til de andre, fordi hun husker sin skapelse, og fordi hun har utviklet en egen personlighet.

Bak kulissene foregår det en religionskrig mellom den herskende «gudinnen» Lodovica og hennes avdøde søster Agapes tilbedere. Lodovica er den bitre som alltid kom i skyggen av sin søster, og som desperat søker oppmerksomhet og bekreftelse fra andre. Dette blir tydelig både gjennom hennes forsøk på å få folket til å tilbe henne som en gud, men også gjennom hvordan hun kaster seg ned for menn og ofte lar dem utnytte henne seksuelt. Gjennom historiens gang blir det tydelig at Noa kanskje bærer på en ukjent identitet som den antatt døde gudinnen Agape.

Noa og de andre androidene jobber for en hallik som kalles for God. En sexist, og en dårlig og aggressiv sjef. Han er også mistenkt for traf cking (jeg antar dette gjelder ekte mennesker, men det kommer aldri tydelig frem). Noa rømmer til slutt av sted i romskipet til Roy, som hun snart forelsker seg i. Han sympatiserer med at hun ønsker seg vekk fra halliken sin, og smugler henne med. Kollegaen hans, Jahu, blir sint når han oppdager at Noa er med, og oppgitt over at Roy behandler henne som et menneske: «You talk about her as if she is human,» sier han oppgitt, og fortsetter med å erklære at sex-robotene er skapt for at menn skal få utløst sine behov uten å synde. Dette får Noa til å reagere. Hun insisterer på at hun

kan føle, og anklager Jahu for å kjøpe sex fordi han ikke får seg ekte kvinner. Uttalelsen hennes får meg til å tenke på Preben Z. Møllers bok Deflora. Ifølge omtalen bidro denne boka til å menneskeliggjøre sexkjøperen. Den bygget opp under myten om at sexkunder er ikke-attraktive tapere på det seksuelle markedet, uten andre valg enn å kjøpe sex.

Når det kommer frem at sex-robotene er skapt for å forhindre menn i å begå synder, minner det om hvordan man i middelalderen, fra geistlig hold, så på prostituerte som nødvendige syndere, som avledet menn fra å begå verre synder; som incest, tidelag (sex med dyr), eller homoseksualitet. Når Jahu protesterer mot å behandle Noa som et menneske, tenker jeg på hvordan sexarbeidere gjerne blir umyndiggjort og dermed gjort til rene objekter. At Noa tar til motmæle kan representere nettopp det ønske mange sexarbeidere har om å bli behandlet som selvstendige individer med kvalifiserte valg foretatt under de rammemessige forutsetningene de har.

Noa blir etter hvert trukket inn i en større maktkamp, forkledd som religionskonflikt. En kamp som skal få henne til å se på seg selv med nye øyne: hun tror hun er skapt av uedle grunner (å selge sex), men det kan vise seg at hun er en gudinne som skal skape ro og orden i samfunnet. Dette forteller noe om at fortellingens utgangspunkt er et negativt syn på sexarbeid. Når Noa er fremstilt som en tynn og blond dame, med rosa sexy klær, med en dyp kløft, og at hun er veldig ydmyk, sier det kanskje noe om at det er heterofile menn som er ment å være målgruppen for tegneserien. Tegneserieskaperne har prøvd seg på en estetikk ikke ulik den du finner i kultfilmen Barbarella. At forfatterne i et intervju hevder karakterens stereotype utseende var en kritikk mot tingliggjøring av kvinner, framstår kanskje ikke som så veldig troverdig!

SIN CITY

SIN CITY ER EN STØRRE SERIE, FORFATTET OG TEGNET AV FRANK MILLER. HANDLINGEN FOREGÅR I BYEN BASIN CITY, EN DEKADENT OG KORRUPT BY DERAU SIN CITY. DEN ER TEGNET I SVART/HVITT OG HENTER INSPIRASJON FRA FILM NOIR-SJANGEREN.

Sin City er en større serie, forfattet og tegnet av Frank Miller. Handlingen foregår i byen Basin City, en dekadent og korrupt by – derav *Sin City*. Den er tegnet i svart/hvitt og henter inspirasjon fra film noir-sjangeren.

Hovedpersonen vår som heter Dwight, fotograferer utro stormenn for tabloidpressen. Som dermed tar seg godt betalt av de involverte for å unngå publiseringen av skandaler. Dwight plages av sine indre demoner og har dessuten et alkoholproblem. Han har en fortid som han prøver å gjøre opp for, gjennom den mer hederlige jobben sin – som også plager hans samvittighet.

Det hele begynner den dagen Ava, eksdama til Dwight, tar kontakt med ham igjen. Hun ber om tilgivelse for at hun stakk når han ikke hadde nok penger til henne. Nå har hun problemer og søker hans tilgivelse... og hjelp. Dwight vet at hun er ute etter noe og avviser henne, men velger snart å ignorere den lille stemmen.

Ava har giftet seg med galningen Damien som nå truer med å drepe henne. Hun og Dwight går til sungs, og Dwight finner seg selv i en posisjon hvor han erklærer all sin kjærlighet til henne igjen. Noe han hadde sverget på ikke å gjøre igjen. Han setter ut for å redde henne fra psykopaten Damien som hun er gift med.

Etter at Dwight har drept Damien, skyter Ava ham. «Sex always made you stupid,» sier hun. Dwight klarer å rømme, og Ava ringer til politiet og angir ham. Samtidig fryder hun seg over nå å være *Sin Citys* rikeste kvinne. Hun spiller offer for å få politisjefen til sungs, og overtaler han til å ta loven i egne hender for å prøve å skaffe henne hodet til Dwight.

Politiet jager Dwight til Old Town. Denne delen i sentrum av *Sin City* er sexarbeidernes domene. Når Dwight kommer innenfor grensene stopper politiet opp og drar av gårde igjen. Alle utenom en stakkars politimann; en rekrutt som ikke har fått med seg hvem som er loven i denne delen av byen. Han blir selvsagt skutt og drept av damene som alltid har oversikt og besitter store våpen å forsvare seg med. De er warrior women som Dwight uttrykker det.

Heldigvis for Dwight kjenner han noen av sexarbeiderne, og får deres beskyttelse. The Twins er to kvinnelige hallikere som leder sexarbeiderne. Slik vi vet at enkelte såkalte bakmenn vi leser om i avisene, like gjerne kan være en annen sexarbeider. The Twins er ganske harde, og driver de andre til å jobbe opp til 16 timer dagen, får vi høre.

Ava har selvsagt planlagt det hele godt. Hun er en god gammeldags gold-digger, og en femme fatal. Gjennom sympati og kvinnelighet, sin erotiske kapital av skjønnhet, seksualitet, og sex, oppnår hun det vil. Enten det er for å komme inn på Damien, Dwight, eller for å få politisjefen til å drepe for henne. Alt med målet om å bli *Sin Citys* mektigste kvinne. At sexarbeidere bruker sin skjønnhet og sex for å oppnå økonomisk makt og handlefrihet, er noe de jo gjerne har til felles med Ava.

«Sex always made you stupid,» sier hun, og forteller at hun alltid opptre i en karakter. Ikke ulikt andre sexarbeideres erfaringer med jobben. Man kan jo også spørre seg hvorfor det kun er gyldig når menn bruker sex for å tilegne seg makt, mens når kvinner gjør det samme, så ses det ofte på som et tegn på at kvinner er undertrykte i samfunnet.

THE PRO

THE PRO ER AV GARTH ENNIS. I MOTSETNING TIL DE TO ANDRE SERIENE ER DETTE EN KOMEDIE, OG BESTÅR KUN AV DETTE ENE BINDET. TITTELEN KAN TOLKES SOM EN FORKORTEELSE BÅDE FOR PROFESSIONAL OG PROSTITUTE.

Hovedpersonen er en depressiv og stresset barnemor, som sliter med å få endene til å møtes. Dette får hun til gjennom å selge sex ved siden av den vanlige jobben.

Estetisk blir vi presentert for de stereotype bakgatene med lettkledde damer som bøyer seg inn i bilvinduer. Hverdagen til vår prostituerte heltinne kan være turbulent, med kunder som blir voldelige når kondom og priser diskuteres. Det hun ikke vet er at hun blir observert av utenomjordiske vesener som vedder seg imellom om hvorvidt selv en prostituert kan gjøre noe stort noe i sitt liv. For å kunne få til dette gir romvesenene henne superkrefter. Neste dag våkner hun opp med en først ukontrollerbar styrke, og med The Leauge.

The Lauge er en parodi på kjente superhelter som Supermann og Wonderwoman. De verdsetter ære, noen som gjør at de med ett kommer i konflikt med *The Pro* fordi hun bruker kreftene sine til å ta hevn over voldelige kunder. At hun effektivt bruker kreftene sine for å suge pikk i en rasende fart, og dermed får betjent flere kunder, faller heller ikke i smak. De ønsker å gjøre henne dannet, noen hun protesterer mot siden hun trenger sexarbeidet for å overleve.

Med tanke på veddemålet som ble gjort om hvorvidt selv en prostituert kunne gjøre noe stort ut av seg selv, tenkte jeg først at forfatterne, i likhet med forfatterne av *Sky Doll*, tok som premiss at sexarbeid står i et motsetningsforhold til det å gjøre noe stort. Når vår heltefigur derimot anklager superheltene for ikke å være i kontakt med virkelighetens problemer, og for ikke å forstå de vanskelige valgene vanlige mennesker må ta, virker det mer som om det tas til motmæle

mot småborgerlig moralisme som reduserer prostitusjon til et spørsmål om moral og verdighet. Fremfor å se at for enkelte handler det om valg for å kunne overleve, og for å kunne oppnå større handlefrihet. *The Pro* fremstilles som en ressursperson som gjør det hun må for og overleve.

Det er også interessant (ikke minst morsomt) når *The Pro* går ned på kne og suger av en av heltene i The Leauge, The Saint (som minner mistenkelig mye om supermann). Plutselig ser han et styrtende fly. Som en god superhelt med respekt for seg selv flyr han opp og lander flyet trygt. Dagen etterpå er forsiden til avisene selvsagt fulle av bilder av superheltens som redder flyet ... med bukse nede. The Leauge angriper med en gang *The Pro* med anklager om at hun har forført, nærmest tvunget den muskuløse superheltens, til sex. Noe The Saint påstår selv. Dermed legitimerer han at den moralske byrden legges over på den fra før av moralsk fordømte. Dette er ikke ulikt debatter hvor sexarbeidere fordømmes fordi de får menn til å være utro, og hvor da menn reduseres fra å være voksne mennesker, til kun å være kjønnsdrifter.

Historien ender med at *The Pro* ofrer sitt liv for å forhindre at en bombe sprenger av. Dermed beviser hun seg bedre enn heltene med såkalt moral.

HER PÅ JORD

www.independent.co.uk
[23.mai.2011]

NORGE

STYGGE ANDUNGER?

I Stavanger har universitetet, sosialforskere ved høgskolen og byprestene opprettet behandlingstilbudet Svane-grupper for kvinner som vil ut av prostitusjon. Gjennom gruppeterapi med prest og psykolog skal kvinner gjennom samtaler om barndom, kropp, seksualitet, egenverd og sunne relasjoner få hjelp til å bli et helt menneske igjen og få styrke til å hindre tilbakefall til prostitusjon. Ideen er hentet fra prostitusjonstiltaket Reden i Danmark, og Svanegrupper er også etablert i Sverige og på Island.

<http://www.svanerne.com/>

MOMSKRAV

Skattemyndighetene i Norge krever en litauisk kvinne for 1, 2 millioner i merverdi- og tilleggsavgift. Kravet er basert på 3,3 millioner kroner som Skatt Øst hevder kvinnen tjente på prostitusjon i årene 2006-2010. Kvinnen på sin side hevdet at hun ikke viste at inntekten var skatte- og momspiktig.

www.na24.no/ [13.12.11]

HALLIKSTAT?

Advokat John Christian Elden truer Skatt Øst med anmeldelse for hallikvirksomhet. Trusselen har kommet som et svar på at skattekontoret krever moms av salg av seksuelle tjenester. Ifølge Elden vil staten bli anmeldt for hallikvirksomhet om skattevedtaket blir stående. Det vil i så tilfelle bli en historisk rettssak da momskrav for sexsalg aldri har vært behandlet av norske domstoler.

www.vg.no/ [13.12.11]

FOREBYGGING

Ifølge skattekrimsjef Jan Egil Kristiansen ved Skatt Øst, er prostitusjonsinntekt som all næringsvirksomhet skatte- og momspiktig. Kristiansen mener at skatt kan forebygge rekruttering og sier til vg.no at «hvis ikke slike inntekter var skattepliktige hadde man hatt enda større intensiver for å gå inn i bransjen, og det kan ikke være det man ønsker».

www.vg.no/ [13.12.11]

SKJERPER HALLIKPARAGRAFEN

Justisdepartementet jobber med et lovforslag som skal skjerpe hallikparagrafen slik at det blir forbudt å drive annonsesteder etter at nettannonser ble frikjent i en høyesterettsdom. Ifølge statssekretær Astri Aas-Hansen er det koblingen mellom nettannonser og menneskehandel som er motivet for å skjerpe lovverket.

www.dagbladet.no [15.12.2011]

DANMARK

SKATT, PLIKT OG RETTIGHETER

Sexarbeidernes interesseorganisasjon i Danmark - SIO, har sammen med et advokatfirma og Gadejuristen utarbeidet et informasjonshefte om hvilke plikter og rettigheter sexarbeidere har når skattemyndighetene med politifølge står på døra. Informasjonsheftet skal forebygge at representanter fra skattemyndighetene og politiet tar seg til rette utover hva regelverket tillater.

www.sexarbejdernes.wordpress.com/

TAIWAN

RED-LIGHT DISTRICT

Myndighetene i Taiwan har etter å ha vurdert den svenske modellen falt ned på å legalisere prostitusjon. Legaliseringen innebærer at lokale myndigheter kan etablere bestemte områder for sexhandel, men det vil fortsatt være forbudt å selge sex utenfor disse områdene. Generalsekretæren i Collective of Sex Workers and Supporters, Chung Chun-chu, er kritisk og har ingen tro på at lokale myndigheter kommer til å etablere noe red-light distrikt og mener at sexsalg må avkriminaliseres helt.

www.taipeitimes.com/
[05.11.11]

ENGLAND

FAG, POLITIKK OG KULTUR

Sex Work Open University (SWOU) avholdt en konferanse på Arcola Theatre, London, fra 12. til 16. oktober 2011. SWOU er en organisasjon for tidligere og nåværende sexarbeidere og støttespillere, og målet er å samle sexarbeidere, menneskerettighetsaktivister, akademikere, politikere og andre til debatt og kulturopplevelser. Arrangementet ble støttet av avdelinger i de engelske fagorganisasjonene GMB og SERTUC, og besto av mer enn 50 workshops. 400 personer deltok på alt fra faglige og politiske debatter til kulturelle happeninger og demonstrasjon for avkriminalisering av sexarbeid.

www.sexworkeropenuniversity.com/

SØR-AFRIKA

POLITIVOLD

Sexarbeidere i Sør-Afrika der prostitusjon har vært forbudt siden 1957, rapporterer om massive overgrep fra politiet i form av økonomisk utpressing, krav om seksuelle tjenester for å slippe bøter eller fengsler, voldtekt, trakassering, vilkårlig arrestasjoner og total mangel på rettsbeskyttelse.

www.rhrealitycheck.org
[15.12.11]

FRANKRIKE

POLITISK MISBRUK

Franske politikere har tatt til ordet for å forby sexkjøp. Mange spekulerer på om dette er en reaksjon på Dominique Strauss Kahn-saken. Sexarbeiderorganisasjonen STRASS hevder derimot at politikerne misbruker prostitusjonspolitikken for å vise kriminalpolitisk handlekraft.

www.france24.com
[07.12.11]

USA

SOLIDARISKE OKKUPANTER

Amerikanske sexarbeideraktivister i bevegelsen Occupy Wall Street (OWS), viser til at sexarbeidere ofte tilhører økonomisk marginaliserte og undertrykte grupper. Kriminalisering av prostitusjon bidrar til å usynliggjøre at sexarbeid for mange er det eneste alternativet man har for å bekjempe fattigdom. Ifølge aktivistene vil sexarbeidere både stå sammen med arbeidere og andre i kampen for en mer rettferdig fordeling av godene, og bidra med sin kompetanse om New York-politiets voldelige håndtering av marginaliserte grupper.

www.community.feministing.com [

IKKE ALLE ER OFRE!

Det viktigste er å kunne stille opp for de av oss som har opplevelser med salg av seksuelle tjenester, både i egen organisasjon og andre vi kommer i kontakt med.

Av Åshild Marie Vige, leder i Skeiv Ungdom

Skeiv Ungdom har i de senere årene erkjent at problematikk rundt sexarbeid ligger innenfor organisasjonens mandat. Samfunnets perspektiv på sexarbeid er, som perspektiver på seksualitet og kjønn for øvrig, preget av en snever, normativ forståelse. Skeiv Ungdom ønsker å være med på å nyansere dette perspektivet – både i egne miljøer og i resten av samfunnet.

I artikkelen «Sexarbeidere utenfor normen» som sto på trykk i Albertine i sommer, peker artikkelforfatter Andrés Lekanger på at tradisjonelle maktstrukturer og heteronormativitet setter sitt preg på hvordan vi ser på kjøp og salg av sex. Han mener blant annet at dette gir seg utslag i hva slags hjelpetiltak man tilbyr og hvem som jobber med dette perspektivet. Lekanger kritiserer også Skeiv Ungdom spesifikt for å være påvirket av et radikalfeministisk syn på sexarbeid.

SKEIV UNGDOMS PERSPEKTIVER

Jeg anser det som lite hensiktsmessig å fundere på hvorvidt den siste påstanden er sann, men vil heller gå inn på Skeiv Ungdoms perspektiver på sex mot vederlag. Skeiv Ungdom er enige med artikkelforfatteren i at vårt bilde av kjøp og salg av seksuelle tjenester er lite nyansert. Historiene vi kjenner handler som oftest om kvinner som selger sex. Fordi de er undertrykte eller fordi de ikke har noe

valg. Kundene er menn som kjøper sex fordi de er kåte, eller fordi de ikke får sex på annet vis. Oppsummert blir alle som selger sex redusert til ofre, og alle som kjøper sex overgripere. Dette er sanne historier i noen tilfeller, men ikke i alle slik man gjerne vil ha det til. Og det er en stor forskjell fra å snakke om traficking til å snakke om noen som eksempelvis selger sex som et ledd i og utforske egen seksualitet. Her må man differensiere og ikke skjære alle over en kam.

MER ENN ETT BILDE

Liv Jessen skriver i forordet til rapporten *Et usynlig marked* fra 2010, som handler om menn som selger sex til menn: «Kan hende at denne delen av prostitusjonsmarkedet er usynlig også fordi det går på tvers av den tradisjonelle prostitusjonsforståelsen og utfordrer de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene i samfunnet, kanskje særlig i den delen av markedet hvor kvinner er kjøpere? Vi snakker av og til om at gutter som selger sex gjør dette fordi de vil teste ut sin seksualitet. Jeg har til gode å høre samme argumentet om jenter som selger sex.»

Det er nok mye sannhet i dette. Vi vet det finnes mange historier

som kompliserer det tradisjonelle bildet av sex mot vederlag. Menn selger også sex; både til kvinner og til andre menn. Det fremkommer også av flere undersøkelser, blant annet av rapporten nevnt over, at salg av sex for enkelte kan dreie seg om å bekrefte seksuell identitet eller kjønnsidentitet.

... vårt bilde av kjøp og salg av seksuelle tjenester er lite nyansert. Historiene vi kjenner handler som oftest om kvinner som selger sex. Fordi de er undertrykte eller fordi de ikke har noe valg.

Det er vanskelig å vite hvem som selger sex, og enda vanskeligere å definere hva som er et vederlag. Her er det mange gråsoner. Det kan handle om noe så enkelt som at man får en forespørsel med tilbud om penger eller andre ting, og velger å takke ja. Eller man kan være i en seksuell relasjon der den ene parten mottar gaver fra den andre, uten at partene betrakter dette som et vederlag mot sex. Det spiller ikke nødvendigvis noen rolle. Det som er utgangspunktet til Skeiv

Ungdom er at det finnes mange ulike seksuelle praksiser og at det er viktig at disse baserer seg på samtykke og likeverd.

ET NORMKRITISK BLIKK

Skeiv Ungdoms formålsparagraf lyder: «Skeiv Ungdom jobber for hvert enkelt menneskes frihet til å være seg selv uavhengig av kjønnsidentitet og seksualitet. Vi ønsker en verden der alle seksuelle uttrykk basert på samtykke og likeverd er akseptert, og der ingen får privilegier i samfunnet på bakgrunn av sitt kjønnsuttrykk eller sin seksualitet. Skeiv Ungdom er for mangfold og mot diskriminering».

Med denne formålsparagrafen som ramme for hva vi skal jobbe med, mener vi det er naturlig at sex mot vederlag har en naturlig plass i dette bildet. Vi har, i tillegg til formålsparagrafen, en tydelig vedtatt politikk på at vi skal ha et normkritisk blikk på perspektiver på seksualitet og kjønn. Dette inkluderer igjen sexmarkedet.

Dermed er ikke den viktigste debatten for oss i Skeiv Ungdom hvorvidt vi liker kjøp og salg av sex eller ikke, ei heller hvor vi står i forhold til den omstridte sexkjøpsloven. Det viktigste er å kunne stille opp for de av oss som har opplevelser med salg av seksuelle tjenester, både i egen organisasjon og andre vi kommer i

kontakt med. Dette inkluderer blant annet at vi bør fortsette å reise problemstillingen i interne fora, for å synliggjøre denne ofte oversette minoritetsgruppen i egne miljøer. Når vi i diskusjoner berører tematikken, bør vi være de første til å løfte fram nyansene i sexmarkedet som gjerne blir oversett, og reagere på forenklete fremstillinger av hva kjøp og salg av sex dreier seg om.

UNNGÅ ENSIDIGE OPPFATNINGER

Temaet er ganske tabubelagt, og kan være vanskelig å snakke om. Samtidig opplever vi at de gangene vi har tatt opp problemstillingen, blant annet ved flere anledninger både på vår sommerleir og på landsmøtet, er det mange som engasjerer seg i diskusjonen og har mye på hjertet. Vi kan anta at det er flere i organisasjonen som har eller kommer til å få erfaring på dette feltet. Noen har kanskje positive opplevelser og erfaringer, mens andre har vært dårlige. Det er derfor vår oppgave å være med på å nyansere bildet slik at vi ikke plasserer alle i samme bås. I alle fall må vi passe oss for å falle i den tradisjonelle prostitusjonsforståelsen som gir et veldig

ensidig perspektiv på hva prostitusjon dreier seg om. En sannhet er fortsatt en sannhet, selv om den kan være utfordrende å forholde seg til.

Dette er et arbeid som er lettere sagt enn gjort. Tidligere i år var det flere arbeiderpartipolitikere som gikk til orde for å legge ned Pro Senteret. Pro Senteret er (sammen med PION) blant de få organisasjoner som makter å se hele sexmarkedet med alle de nyansene det representerer. Dersom problemstillingen skulle dukke opp igjen, vil Skeiv Ungdom være blant de første

Noen har kanskje positive opplevelser og erfaringer, mens andre har vært dårlige. Det er derfor vår oppgave å være med på å nyansere bildet slik at vi ikke plasserer alle i samme bås.

til å kjempe for at dette ikke skal skje. Vi er veldig takknemlige for det gode samarbeidet med både Pro Senteret og PION. Vi vil også jobbe videre med problemstillingen, og fortsette å la oss utfordre på dette feltet.

kast

kjøp av seksuelle tjenester

KAST NOR E R N N OM SE K P

S Norge har siden februar 2017 tilbudt samtale, rådgivning og smittesjekk til kunder i prostitusjon. • rådgivningen skjer på kundens premisser. Klienten kan være anonym og tjenesten er gratis.

Tilbudet består av

- Sexologisk rådgivning
- Smittejekk
- Rask HIV hurtigtest
- Kondomer og glidemiddel
- Telefon og telefonveiledning
- Juridisk rådgivning

Kontaktinformasjon

Postboks 114
0402 Oslo

Nettside: www.kast-norge.no

Postboks 114
0402 Oslo

Postboks 114
0402 Oslo

Nettside: www.reform.no

reform
RESSURSSENTER FOR MENN

BUY BUY LOVE

Denne gangen har vi invitert poet, forelder, transmann og transaktivist Tarald Stein til å reflektere over kjøp og salg av sex. Tarald Stein er som et kinderegg: Tre i ett – han er transperson, han er homofil, og han har født en fantastisk datter. Det er derfor ikke så rart at det ble for mye for Rikshospitalets seksjon for transseksualitet.

Transaktivisten har opponert mot kjønnsfascismens dogmer om at det å være mann betyr å elske manning som å klø seg i skrittet og fetisjere jakt på dyr og damer så vel som samfunnets behov for å ha klart definerte filer og kjønnsorganer som organiserende prinsipp for hvor man hører hjemme. For som han sier: The man with the pussy har tross alt gjort det stort innenfor pornobransjen! Selv har han bidratt med en anelig mengde artikler til Cupido.

Hva assosierer du med begrepet prostitusjon?

Å selge kropp og nærhet. Kjønns sykdommer, hiv, vold, overgrep, alternativ til kriminalitet.

Hva med horekunde?

Middelaldrende mann med spesielle ønsker han ikke får dekket hjemme, eller ungkar uten sexappeal.

Er det tabu for menn å snakke om kjøp av seksuelle tjenester?

Det kommer an på miljøet man vanker i, men det er nok blitt mer tabu etter at sexkjøpsforbudet kom.

Er det tabu for menn å snakke om salg av seksuelle tjenester?

Ja.

Har kjøp av sex en funksjon utover det rent seksuelle?

Nærhet og frihet fra konvensjonell sjekking for den som kjøper.

Bør tilgang på sex være en menneskerett?

Nei. Man skal ikke tvinge folk til å ha sex. Man bør likevel vurdere tilbud om sex (dersom det er mulig) til mennesker som ellers har lav livskvalitet.

Vil et lovforbud mot kjøp av sex bidra til å bekjempe prostitusjon?

Nei, men det bidrar til å forverre forholdene for sexarbeiderne. Jeg tror det alltid vil finnes prostitusjon så lenge noen kan og vil betale for sex.

Tror du at en profesjonell sexselger kan ha det sjelelig bra med seg selv?

Jeg tror det krever en veldig sterk psyke og sjel i et samfunn som vårt, der stigmaet er så stort og sex er så tett knyttet til kjærlighet og selvfølelse. Jeg ser ikke på det å selge sex som

mer problematisk enn å selge tanker eller ferdigheter, slik man gjør i andre jobber. Dessverre er ikke det en vanlig oppfatning.

Alternativer til kriminalisering av prostitusjon?

Jeg mener det bør innføres statlige eller kommunale bordeller med monopol. Så vidt jeg kan se er det den eneste måten man kan sikre skikkelige rettigheter for sexarbeidere og stoppe kriminalitet forbundet med prostitusjon.

ET SOSIAL- OG HELSEFAGLIG HJELPETILTAK FOR KVINNER OG MENN MED PROSTITUSJONSERFARING UANSETT NASJONALITET OG OPPHOLDSSTATUS

Vi tilbyr hjelp, råd og veiledning, samt individuell oppfølging over tid, både til deg som vil ha alternativer til prostitusjon og deg som fortsetter å selge sex. Vi har både en lavterskel varmemstue og et helsetilbud med lege og sykepleier.

Du behøver ikke å bestille time og du kan være anonym hos oss. Pro Sentrets ansatte har taushetsplikt og alle tjenestene er gratis.

På Pro Sentret kan du være åpen om dine erfaringer fra prostitusjonen. Vi har arbeidet i mer enn 25 år med prostitusjonsspørsmål. I møte med oss er det du som setter dagsorden og bestemmer hva du ønsker at vi skal bidra med.

PRO SENTRET ER ET KOMPETANSESENTER

Vi er et landsdekkende kompetansesenter som samler og sprer kunnskap om prostitusjon. Pro Sentret har undervisning og informasjonsarbeid til alle som er interessert og vi har et stort nasjonalt og internasjonalt nettverk.

KONTAKT

Pro Sentret har åpent
mandag til fredag mellom kl. 8.00 og 15.30
tirsdag og torsdag har vi åpent til kl. 20.00

Uten timeavtale kan du komme alle dager fra kl. 12, også til sykepleier.
Lege er til stede tirsdag og torsdag kveld fra kl. 17.00

www.prosentret.no

Tollbugt. 24 0157 Oslo
Tlf. 23 10 02 00 Telefaks 22 41 05 44
e-post prosentret@sby.oslo.kommune.no

PROSTITUSJON ER EN HANDLING, IKKE EN EGENSKAP

NADHEIM

SENTER FOR KVINNER OG MENN MED PROSTITUSJONSERFARING

På Nadheim kan du som selger eller har solgt seksuelle tjenester få råd, veiledning og praktisk bistand i forbindelse med din bosituasjon, din økonomi, jobbsøking, dine rettigheter, oppholdsstatus og helse. Vi tilbyr samtaler, personlig oppfølging, åpent hus, kurs og kulturelle aktiviteter. Alle våre tjenester er gratis.

Vi er kvalifisert personell med lang erfaring.
Du kan være anonym i møte med oss. Vi har taushetsplikt.

www.bymisjon.no/nadheim

Besøksadresse: Norbygata 45, Grønland
Telefon: 22 05 28 80

Postadresse: Pb 9420 Grønland, 0135 Oslo
E-post: firmapost.nadheim@skbo.no

NATTHJEMMET

Vår Serviceerklæring:
Natthjemmet er: Et akutt/krise overnattingstilbud
til kvinner i rus- og prostitusjonsmiljøet.

Åpent alle dager fra kl. 22.00 – 10.00 .

Mulighet for dusj, vasking av klær, mat og en seng å sove i.
Kjerneverdier: brukermedvirkning, respekt, solidaritet, omsorg og felleskap
Tilknyttet feltpleien. Månedlige husmøter.

Hjelp til å knytte kontakt til øvrig hjelpe- og tjenesteapparat.

Natthjemmet målsetning er å bidra til at kvinner får større kontroll over eget liv.

Telefon: 23 19 60 00 e-mail: natthjemmet@skbo.no

**STOP THE WARS ON WHORES
-INTERNASJONAL SEXARBEIDERKONFERANSE,
BRUSSEL, 2005**

Foto: Astrid Renland

SELGER DU SEX?

- *rådgivning
- *juridisk veiledning
- *kontakt med helsevesenet
- *kondomer og glidemiddel

PION
PROSTITUERTES INTERESSEORGANISASJON I NORGE

Mer info:
41 75 89 43
pion@pion-norge.no
www.pion-norge.no

HVIS DU TRENGER NOEN
Å SNAKKE MED OM TING DU
OPPLEVER PÅ JOBB, ELLER DU ØNSKER
Å FÅ TILSENDT ALBERTINE GRATIS,
RING 90 06 35 58 ELLER KONTAKT OSS
PÅ MAIL : PION@PION-NORGE.NO

